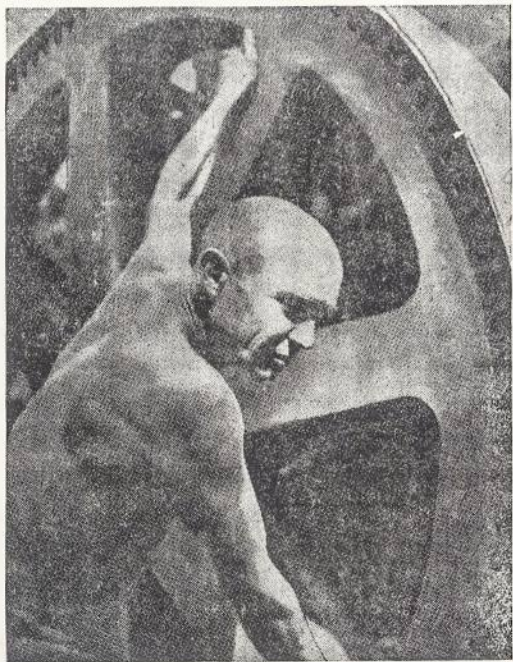

SVIESA

SPALIS-LAPKRITIS-GRUODIS, 1940

No. 4

PRIE SMAGRAČIO
naujam gyvenimui kurti

“ŠVIESA”

(The Light)

Political, Scientific and Literary Quarterly Magazine, issued by American Lithuanian Workers
Literary Society, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

Editorial Board: Dr. J. J. Kashkevich, R. Mizara, A. Gilmanas, A. Bimba, J. Kuodis;
Managing Editor—Anthony Bimba.

Subscription Rates: \$1 a year; single copy 25c.

Entered as second class matter September 21, 1934, at the Post Office at Brooklyn, New York,
under the Act of March 3, 1879.

TURINYS:

25-ki Metal Kellonėje į Saulę. Pranas Pakalniškis	109
Neša Džiaugsmą. Eilėraštis. St. Jasilionis	110
Ruduo ir Bedarbiai. Eilėraštis. Miškų Dar-kas	110
Literatūros Draugijai 25 Metai. D. M. Šolomskas	111
Apie Lietuvį Muzikos Kūrybą. Prof. Vytautas Bacevičius	112
Kylanti Žemė. Eilėraštis. Pr. Ščepanavičius	116
Dr. Andrius L. Graičūnas. Dr. A. Petrika	117
Lietuvos Priskėlimas ir Inteligentija. R. Matusevičius	119
Širdyje Pavasarių Lizdas. St. Jasilionis	121
Naujoji Lietuva. Eilėraštis. Jonas Kaškaitis	122
Knyga — Nematomas Mokytojas. A. Gilmanas	124
Vincas Kapsukas. Apsakymėlis. Senas Vincas	126
Rugiapjūtė Naujoji Lietuvoj. Eilėraštis. A. Jankus	131
Gyveno Ponai Dvaruose. Eilėraštis. A. Rūkas	132
Marksizmas ir Darvinizmas. Em. Jaroslavskij	133
Kaip Sutveriami Nauji Augalai. J. E. Gužas	138
Ar Norite Būt Jaunesnis? Dr J. J. Kašciaučius	140

SVIESA

The Light

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Tirminesinis žurnalas

Prenumeratos kaina: metams \$1.00.
Pavienis numeris 25c.

Laidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 46 Ten Eyck Street, Brooklyn, N. Y.

Redakcinė komisija: Dr. J. J. Kaškiaučius, R. Mizara, A. Bimba, A. Gilmanas, J. Kuodis.
Atsakomingsis redaktorius: A. Bimba

No. 4

Spalis-Lapkritis-Gruodis (October-November-December), 1940

Metai VII

25-KI METAI KELIONĖJE Į SAULĘ

PRANAS PAKALNISKIS

Prieš dvidešimt penkis metus Amerikos lietuviuose gimė Lietuvių Literatūros Draugija. Ši Draugija gimė tuoj po to, kaip užsiliepsnojo Pirmas Imperialistinis Karas. Ji įsikūrė su tuo tikslu, kad kuo plačiausia paskleistų lietuvių išeivijo knygą. Ir tai ne tokią knygą, kuri idealizuoja praeities amžius, kokius ten karalius su pasakiškais didvyriais. Ne! Ši draugija pasibrėžė skleisti knygą apie mūsų dienų didvyrius, knygą, apie mūsų dienų gyvenimą ir vargus; knygą, kuri rodytų kelią į šviesesnę ateitį, į saulę!

Ir tik todėl, kad mūsų Draugija gimė su didžia meile žmonėms, jai buvo lemta pasiekti tokių didelių laimėjimų knygos skleidime.

Mūsų žmonės, apleidę savo gimtinę, išvyko į pasaulį laimės jį ieškoti. Bet bejėskant laimės jiems kilo visa eilė klausimų: kur ir kaip? Kokiu keliu beeinant rasime laimę? Juk Amerika — laimės šalis. Bet laimė ne visiems pasitaiko. Ir žmonės pradėjo mąstyti, kame gi laimė?

Kur nevažiuosi, kur neisi, visur tą patį rasi. Žmonės persisunkę prietarais, gėdumu, neapykanta; vieno tikėjimo žmonės nustatomi prieš kito tikėjimo žmones; vienos tautos žmonės neapkenčia kitos; vienos rasės žmonės nustatomi prieš kitą; siaučia karai, naikinama derlingiausias žemės, kaimai, miestai, brangūs istoriniai pastatai; krautuvų languose išdėti pyragai, iškabintos dešros, kumpiai, o milijonai žmonių išalkę, suvytę ir sudžiūvę, kaip baidyklės slenka nuo vietos į vietą, nuo fabriko į fabriką, nuo Pacifiko iki Atlantiko, įsiekdami darbo. Jie alkani ir apdriskę ir neberanda išeities. Vieni iki kaklo apsižūrę turtais, kiti — skęsta biednys-

toj. Ir visur ta pati istorija, kur tu neisi: Ar tai būtų Azija, Afrika, Amerika ar Europa.

Beviltskumas ir nusiminimas. Ir atrodo žmonija ant bedugnės kranto.

Bet gi nuo amžių veikią mokyklos, universitetai, bažnyčios, įvairios civilinės organizacijos ir valdžios įstaigos, knygų leidyklos ir laikraščiai choru mums sako, išvedžioja ir įtikinėja, kad nedarbas esąs tik laikinas negerumas, tai tik tavo netikęs giliukas; verslas prastai eina ir jūs nieko už tai negalite kaltinti. Tai praeis ir vėl viskas ateis į normales vėžes. Tik reikia kantrybės.

Tie patys organai mums sako: karai valstybių prieš valstybes yra būtini veiksniai mūsų dienoje, taip amžiais yra buvę. Tai, sako jie, yra žingsnis pirmyn, progreso žingsnis. Kultūringesnės tautos užkariauja silpnesnes, daugiau atsilikusias. Ten įvedama moderniškesni darbo įrankiai, ten pakeliama kultūra; karas išvysto techniką. Tiesa, žmonių daug žūva. Bet ir tai išeina ant gero. Jie mus įtikinėjo, kad po karui atsiranda daugiau darbo, pasidaro pasaulis erdvesnis.

Bažnyčios galvos rodo pirštu į dangų sakydamos, čia jūsų vargai ir nelaimės paeina nuo to, kad jūs neužtektinai meldžiatės. Iškentęję kančias žemėje rasite laimę, džiaugsmą ir išganymą pomirtiniame gyvenime — danguje. Juo daugiau kentėsite žemėje, juo laimingesni būsite danguje!

Tokiom ir panašiom pasakaitėm darbo žmogų įtikinėjo senosios mokyklos ir "garbingosios" institucijos.

Bet Lietuvių Literatūros Draugija surado visai ką kitą. Ji surado visų blogumų, nelaimių ir

beprotiškų kančių priežastis ir jas išdėstė virš keturiasdešimts penkiose knygose ir patiekė jas plačiosioms Amerikos lietuvių masėms.

Čia suminėsim tik keletą knygų antraštes, kurios ir šiandieną tebeturi neapsakomai didelę ir nepavarduojamą reikšmę:

Karolio Markso Teorijos Sistema, L. B. Boudin'o.

Liudviko Bonaparto 18 ir Piliečių Karas Francijoje, Karolio Markso.

Darbininko Sveikata, Dr. J. J. Kaškiaučiaus.
Leninas, Jo Gyvenimas ir Darbai, E. Jaro-slavskio.

Pasaulio Stebūklai, Dr. J. J. Kaškiaučiaus.
Ugnyje, Henri Barbusse'o.

Caro Kalėjimuose, Vinco Kapsuko.

Religija ir Jos Reikšmė, Dr. St. Matulaičio.

Pirmoji Lietuvos Proletarinė Revoliucija, Vinco Kapsuko.

Kelias į Naują Gyvenimą, A. Bimbos.

Lietuvių Tautinio Atbudimo Pionieriai, Dr. A. Petrikos.

VKP(b) Istorija ir visą eilę kitų teorinių, istorinių, poezijos, beletristikos knygų Lietuvių Literatūros Draugija išleido.

Taigi po dvidešimts penkių metų kelionės į šviesesnę ir laimingesnį gyvenimą mūsų didžiosios šeimos nariai (kurie skaitė ir atsidėjusiai studijavo), žino, iš kur paeina nedarbas ir kaip jį galima panaikinti; žino, kodėl kyla karai ir be galiesčio žudomi niekuom nekalti žmonės; žino, kodėl deginama bovelna, kuomet žmonės vaikščioja apdriškę; žino, kodėl pilama pienas į upes, kuomet kūdikiai naikinami įvairių ligų, vieni jų miršta, kiti—auginami paliegėliais, vien tik todėl, kad negali išgyt tinkamo maisto; žino, kodėl žmonės badą kenčia, kai sandėlių lentynos lūžta nuo produktų perviršiaus!

Bet viso to nežino tie žmonės, kurie dėl apsileidimo ar kitų priežasčių, gavę knygas, sudėjo jas ant lentynų pelėsiams naikinti! Bet tai ne mūsų kalčia. Tie žmonės nusidėjo ne tik Draugijai ir visai darbo žmonijai, bet pirmoj vietoj labiausiai nusiskriaudė patys save!

Minėdami dvidešimts penkių metų Lietuvių Literatūros Draugijos sukaktį, dar daugiau pasšveskime laiko ir energijos knygai. Skaitykime patys ir kvieskime kitus pamylt knygą, skaityt ją ir mokintis iš jos.

Tik su darbu ir knyga galėsime sėkmingai užbaigt sunkią kelionę į šviesesnę ir laimingesnę ateitį!

Neša Džiaugsmą

Jau tėvynės dangus užušvinta
Naujos laimės skaidriais spinduliais,
Džiaugsmas plaukia į mano krūtinę
Ir jau veda naujais eit keliais.

Aš jutau, kaip tamsa slėgė žemę,
Laisvės žodį kaip gniaužė varžtai,
Gi dabar—darbo liudžiai jau šviečia
Išskaidrėjusi saulė aukštai!

Laisvas žodis šiandien turi teisę
Spręst likimą skriaudėjų gaujos,
Smerkti tai, kas kelius užsistojo,
Žengiant liudžiai link laimės naujos.

Žodžiai, drąsūs, krūtinėj pribrendę,
Šiandien aidai tėvynės laukuos:
Tam, kas vakar teisiu neturėjo,
Jau šiandien su gausa atiduos.

Aš žinau, kad tas rytas tėvynėj,
Užušvitęs naujais spinduliais,
Neša džiaugsmą visai darbo liudžiai,
Ir vilioja naujais eit keliais!

St. Jasilionis.

Ruduo ir Bedarbiai

Ir medžiai ir gėlės jau ruošias į kovą
Prieš žiemą, tą žiaurųjį skurdo valdovą,
Idant su pavasariu vėl atsikelt,
Kad jiems amžinai nereikėtų sušalt.

Štai sėklas pasėjo žibutė mėsvoji;
Medelis apklojo jas lapais savais,
Kad jų neįveiktų žiema ta šaltoji,—
Ją reikia atremti, išlikti gyvais!

Bedarbi! Jau gruodis klabena duris:
Žiema siaus aršioji ir sniegas tuoj kris.
Taip darbo bejieškant jinai mus užklups
Ir kailį devintą nuo mūsų nulups.

Kas dirbti nenori,—taip sako bosai,—
Nedirba: bedarbių čia nėra visai.
O darbo bejieškant vaikščioju metus.
Jau basos ir kojos—nuplėšiau batus.

Badu kas bemirštant nenori tylėt,
Toks žmogus čia laisvės negali turėt.
Nėr darbo, nėr duonos, žiema gi šalta—
Tai ponui sočiam tik maloni gamta.

Mišky Dar-kas.

LITERATŪROS DRAUGIJAI 25 METAI

Šiemet Lietuvos Literatūros Draugija apvairš-
čioja 25-kių metų savo gyvavimo jubiliejų. Jos
pilnas pavadinimas yra Amerikos Lietuvos Dar-
bininkų Literatūros Draugija, arba sutrumpin-
tai, *ALDDL*.

Pirmoji Literatūros Draugijos kuopa įsikūrė
1915 metų rugpjūčio mėnesį, Brooklyn, N. Y.
Ant vietos buvo išrinkta kuopos valdyba ir lai-
kinasis Draugijos Centro Komitetas, kurio pir-
mininku buvo išrinktas *Leonas Pruseika*, sekre-
tore—*J. Benesevičiūtė* (Šukienė) ir išdinininku—
J. Dainius. Ir paskelbė:

1. Amerikos Lietuvos Darbininkų Literatūros
Draugija stato savo tikslu leidimą tokių raštų, ku-
rie tarnautų dvasiniam ir ekonominiam darbininkų
minių pakėlimui, auklėtų darbininkuose solidarumą
ir šiaip jau praplėstų jų žinojimo ribas įvairiose
mokslo šakose. Leisdama knygų iš dailiosios litera-
tūros ir įvairių mokslo šakų, ši draugija betgi la-
biausia rūpinsis leisti raštus, gvildenančius darbi-
ninkų klausimą visame jo apėmyje, bei raštus, ri-
šančius mokslo socializmo teorijos ir praktikos
klausimus.

2. *ALDDL* ir šiaip visokiais būdais stengsis pla-
tinti darbininkišką apšvietą, rengdama prakalbas,
literatūros vakarus, teatrus ir steigdama knygy-
nus.

Prie Literatūros Draugijos visada buvo leng-
va prigulėti, nes jos narys ir dabar temoka į
metus \$1.50. Gražon narys gauna Draugijos iš-
leistas knygas ir žurnalą „Šviesa“.

Draugija nuo pat įsikūrimo užinteresavo lie-
tuvius darbininkus, smulkius biznierių ir pro-
fesionalus ir greitai pradėjo augti. Draugijos kuopos
kūrėsi kiekviename mieste ir miestelyje, kur
tik yra lietuvių. Didmiesčiuose įsikūrė po kelias
kuopas. Dabartiniu laiku Literatūros Draugija
turi apie 200 kuopų ir 6,500 narių. Prie Draugijos
priklaušo vyrai, moterys ir jaunuoliai.

Literatūros Draugija jau turi išleidus 45 *skir-
tingas knygas* politinio, ekonominio, marksisti-
nio, mokslinio, sveikatos, grožinės literatūros bei
istorinio turinio. Bendrai, Literatūros Draugija
išleido apie 250,000 *knygų egzempliorių*, kas at-
siėjo apie \$100,000. Tai didelis kultūros ir ap-
švietos darbas.

Greta literatūros leidimo, to milžiniško darbo,
kurį niekas kitas nebūtų nudirbęs, Literatūros

Draugija ir taip daug veikia. Jos kuopos ir ap-
skričiai kasmet surengia nemažiau tūkstančio
įvairiausių parengimų, kaip tai, teatralių persta-
tymų, koncertų, prelekcijų, paskaitų, prakalbų,
pasilinksminimo vakarų, išvažiavimų ir kitokių
parengimų.

Mūsų Draugijos kuopos daug prisideda prie
palaikymo ir platinimo lietuvių liaudies dienraš-
čių „Laisvės“ ir „Vilnės“. Jos taipgi pagalbėjo
įsteigti *Lietuvių Darbininkų Susivienijimą*—
broliškos pašalpos organizaciją.

Literatūros Draugijos nariai veikliai dalyvau-
ja visose darbo žmonių kovose už geresnį ir lai-
mingesnį gyvenimą.

Ši Draugija visada stengėsi palaikyti arti-
miausius ryšius su mūsų tėvais, broliais ir sesu-
tėmis Lietuvoje. Krikščionių ir tautininkų fašis-
tinė diktatūra Lietuvoje kludė mums tame dar-
be, bet vis vien mes rasdavome būdus pasiekti
Lietuvos darbo žmones ir teikėme jiems savo pa-
gelbą, kiek tas buvo galima. Mes palaikėme ry-
šius ir su Vilnijos lietuviais, kurie buvo Lenkijos
ponų pavergti.

Literatūros Draugija yra plačiai žinoma ne
tik Jungtinėse Valstijose, Kanadoje, Lietuvoje,
bet ir kitur, kur tik randasi lietuvių. Po pasaulį
išbarstyti lietuviai dažnai atsikreipia į mūsų
Centrą, prašydami knygų ir žurnalo. Todėl Lite-
ratūros Draugija turi savo skyrius Pietų Ame-
rikos, Francijos ir palaiko ryšius su Kubos gy-
venančiais lietuviais.

Dabar, kada Lietuvoje liaudies troškimai ir va-
lia jau įvykinta, ir Literatūros Draugijai atsidar-
o daug platesni keliai bendradarbiavimui kultū-
ros ir apšvietos reikalais.

Prie Literatūros Draugijos yra kviečiami visi
lietuviai ir lietuvės! Literatūros Draugijoje, kaip
kultūros ir apšvietos didžiulėje šeimoje, vietos
yra visiems.

Tegul gyvuoja lietuvių liaudies vienybė už ge-
resnį, šviesesnį, malonesnį gyvenimą!

Tegul gyvuoja Literatūros Draugija ir aplin-
kui ją apvienytos lietuvių liaudies masės!

D. M. Solomskas,
ALDDL CK Sekretorius.

APIE LIETUVIŲ MUZIKOS KŪRYBĄ

Liaudies Dainos ir Giesmės.—Pirmieji Lietuvos Klasikai*.—

K. M. Čiurlionis, St. Šimkus, J. Gruodis, K. Banaitis,
J. Karnavičius, Vl. Jakubėnas, J. Kačinskas

PROF. VYTAUTAS BACEVIČIUS

I.

Lietuvių liaudies dainos sudaro neišsemiamą lietuvių tautos turtą. Labai gausiose ir originaliose dainose atspindi visas lietuvių tautos gyvenimas. Reta kuri tauta turi tokį milžinišką dainų skaičių—iki šiol jų surinkta keli tūkstančiai. Žymiausi dainų rinkėjai buvo kun. Sabaliauskas, Naujalis, Žilevičius, Šimkus ir kiti. Prieš kelis metus buvo sudaryta prie Lietuvos Švietimo Ministerijos liaudies dainų rinkimo komisija, kuriai vadovavo Stasys Šimkus. Ši komisija surinko

PROF. VYTAUTAS BACEVIČIUS

kelis tūkstančius dainų. Kad darbas sparčiau eitų, komisija mokėdavo dainų rinkėjams už kiekvienos dainos suradimą po 1 litą. Dainų rinkime darbavosi ne tik muzikai, bet ir kaimiečiai, kurie atvykdavo Kaunan įdainuoti į plokšteles Švietimo Ministerijoj naujas dainas. Pasitaikydavo, kad atvykusios iš provincijos senutės įdainuodavo iki 100 dainų.

Lietuvių liaudies dainos yra *apeiginės*, liečiančios lauko darbus, namų ruošą, sutuoktuves, vestuves ir tt., *nuotaikų* dainos, apimančios visą tautos jausmų ir nuotaikų gamą, kaip džiaugsmo, liūdėsio, ilgėsio, meilės, apsišvilimo, etc., toliau apdainuojančios gamtos grožį ir jos gaivališkumą ir pagaliau kariškos dainos.

Giesmės yra laidotuvinės ir religinio pobūdžio. Nekurios giesmės yra tuom įdomios, kad yra daugbalsinės (pasitaikydavo iki 6-šių balsų), kurias atlikdavo ant skudurių ar kanklių. Tuo pačiu metu kiekvienas balsas pradėdavo iš kito tono. Tuo būdu ši polifoninė (daugbalsinė) senovišų giesmių sistema sudarė lig ir natūralų šaltinį nūdieninei atonalinei muzikai.

II.

Lietuvių liaudies menas, liaudies "folkloras" atrado gyvą atbalsį bemaž visų lietuvių kompozitorių kūrinuose. Lietuvių muzikos literatūra yra visai jauna, nes ji atsirado XIX amžiuje. Kiek graži ir tiksliai yra lietuvių muzikos evoliucija, galima spręsti iš to fakto, kad pirmieji lietuvių kompozitoriai daugiausiai kūrė dainas liaudies temomis pagrįstas. Norint gerai įvertinti lietuvių kūrybos evoliuciją, būtina reikalinga imti domėtis tas gyvenimo sąlygas ir aplinkybes, kuriose pirmieji kompozitoriai kūrė.

XIX-to amžiaus Lietuva buvo stiprioje bažnyčios įtakoje; tad nesterbėtina, kad bemaž visi an laikotarpio lietuvių kompozitoriai buvo vargonininkai ir chorvedžiai, kurie be dainų solistams su fortepijono akompanimentu, rašė dainas ir giesmes chorams, toliau mišias, kantatas, misterijas ir žymiai rečiau instrumentų ansambliams, bet orkestrui.

Carizmo laikais lietuvių kompozitorių gyvenimo būklė buvo taip sunki, kad nebuvo jiems lemta pasiekti aukšto tobulumo kompozicijoj. Jų kompozicijose neretai pasitaiko netikslumų techniškų, silpna forma, menkos bei naivios priemo-

*Sasnauskas, Naujalis, Mikas Petrauskas, Tallat-Kelpšas, Kačanauskas, Žilevičius, Vanagaitis, Karosas ir kiti.

nės muzikališkos ir diletantizmo, todėl nei vienas jų negalėjo savo vertyngumą prilygti kitų tautų XIX-to amžiaus kompozitoriams ir atsistoti vienoj eilėj su Chopin'u, Liszt'u, Grieg'u, Wagneriu ir kitais. Mūsų kompozitoriai buvo labai atsilikę. Tačiau viršminėti jų kūrybos netobulumai buvo atpirkti jų nepaprastu nuosirdumu.

Be to, nereikia pamiršti kokią milžinišką rolę suvaidino visi XIX-to (ir pradžios XX-to) amžiaus lietuvių kompozitoriai: jie išauklėjo lietuvių tautą muzikališkoj dvasioj ir paruošė ją kultivuoto meno siekimui; jų kūryba sudaro pereinamąją fazę, lyg tiltą tarp liaudies meno ir XX-to amžiaus kultivuotos kūrybos; jie užkimo tą spragą, kuri atsirado lietuvių muzikos istorijoj, nes kitų tautų muzikos evoliucija tęsėsi ilgais šimtmečiais, tuomgi tarp mūsų kūrybos vos teišgyveno vieną šimtmetį, sudarydama pavojingą šuolį (bemaž "salto mortale") iš labai primityviško XIX-to amžiaus liaudies meno į XX-to amžiaus pažangiąją kūrybą, nes lietuviai nusikratę caro jungo, stengėsi greitais šuoliais pasivyti Vakarų Europos kultūrą, taigi ir meną, kas jiems pilnai pavyko.

Tie didieji XIX-to ir pradžios XX-to amžiaus pedagogai ir kūrėjai buvo: Sasnauskas, Naujalis, Mikas Petrauskas, Kačanauskas, Tallat-Kelpša, Žilevičius, Karosas ir kiti. Jie užsitar nauja pirmųjų lietuvių klasikų vardo.

Sasnauskas ir Naujalis — tai du patriarchai, kurie kūrė daugiausiai bažnytinę muziką (giesmes, mišias, kantatas, misterijas), bet taip pat jie paliko ir pasaulietiškių kūrinių, kaip dainų chorui ir solo balsams, bei fortepijono dalykėlių. Naujalis fortepijono *Nocturne* rodo jį esant dailinėj Chopino įtakoj, tačiau Naujalis kaip ir Sasnauskas daugiausiai buvo įsigilinę į senus klasikų kaip Haendel, Bach, Haydn, Mozart. Naujalis buvo parašęs taipgi vieną simfoniją, tik dėja... fortepijonui, kurią prieš 10 metų suinstrumentavo Kauno operos orkestro kontrabasis-tas Gailevičius. Naujalis simfonija dviekla labai dideliu nuosirdumu, bet kartu vaikišku naivumu. Naujalis buvo Kauno katedros vargonininkas ir Muzikos Mokyklos (vėliau Konservatorijos) direktorius.

Kuomet Naujalis darbavosi Lietuvoj, tai Mikas Petrauskas kūrė lietuvišką muziką Amerikos Jungtinėse Valstijose. Jo kūrybos charakteristika atitinka bendrai ano laikotarpio lietuvių kūrybos dvasiai. Be skaitlingų dainų, Mikas Petrauskas parašė eilę *operėlių*, klaidingai nekurių lietuvių operomis palaikomų. Jo populiariausia

ir mėgiamiausia operetė yra "Eglė Žalčių Karalienė."

Gražiomis dainomis atsižymėjo taipgi ilgame-tis Kauno Valstybės operos dirigentas Tallat-Kelpša. Kiek stiprios yra jo populiarios dainos, tiek silpnai jo fortepijono kūrinėliai. Tallat-Kelpša bene visą savo gyvenimą rašė operą, kurios dar ir šandie nebaigė.

Vienas tyliausių ir darbščiausių pedagogų yra chorvedys ir gražių dainų kūrėjas Kačanauskas. Kaip Tallat-Kelpša, taip ir Kačanauskas, mažiau užsiiminėjo instrumentale muzika. Jis turi nežymų skaičių fortepijono neoriginalių kūrinėlių, parašytų stiprioj Chopino įtakoj.

Kiek daugiau lietuvių kūryboj yra pasireiškęs J. Žilevičius. Jis pagal savo psichikos konstrukciją yra susikaupęs mystikas. Jisai apart vertingų dainų paliko ir instrumentales muzikos veikalus, kurių bene žymiausias ir įdomiausias bus jo styginis kvartetas, dar rodos Rygoj parašytas. Žilevičius bene daugiausiai iš visų lietuvių klasikų buvo įsigilinęs į Lietuvos praeitį, jos senovę, į jos "folklorą." Šis gilus mąstytojas, pasakytume muzikas-filosofas, norėdamas atskleisti jaunosios kartoms senovės lietuvių muzikos vertybes, sukūrė ir įsteigė dar būdamas Klaipėdos Konservatorijos direktorium, labai vertingą lietuvių senovės instrumentų muziejų. Nežinau koks yra šio muziejaus likimas, bet spėju, kad Žilevičius greičiausiai jį pervežė į Ameriką. Tame muziejuje buvo labai įdomių įvairiausio didžio ragų, skudučių, kanklių ir kitų instrumentų.

Antras muzikas, kuris Amerikos lietuvių kolonijoj darbuojasi yra Antanas Vanagaitis, kurio dainos yra Amerikoje ir Lietuvoj populiarios. Jis pasižymėjo kaip liaudies dainų rinkėjas ir, be to, yra įsteigėjas ir leidėjas muzikos žurnalo "Margutis," kuris yra gana mėgiamas. Vanagaitis, panašiai kaip ir Šimkus, turi organizatoriškų gabumų.

Dar yra minėtinas paskutinis Klaipėdos Konservatorijos direktorius Karosas. Nors šis Rygos Konservatorijos auklėtinis turi kamerinės muzikos kūrinių, violončelių, smuikui ir fortepijonui, tačiau žymiai stipresnės ir įdomesnės yra jo dainos solo balsams ir chorui.

Baigiant tą trumpą klasikų charakteristiką, turiu pastebėti, kad tam tikros reikšmės mūsų muzikos istorijoj turėjo ir dainų harmonizuotojai, kurių vienas uoliausių buvo J. Bendorius.

III.

Iš visų XIX-to amžiaus lietuvių kompozitorių išsiskyrė savo stipria individualybe žinomas visam pasauliui genialus tapytojas K. M. Čiurlionis.

Čiurlionis, kuris pirmiau buvo baigęs Varšuvos Konservatoriją, o tik vėliau atsidavęs tapybai, žymiai stipriau pasireiškė tapyboje nei kaip muzikoj. Šis originalus vizionierius buvo taip stiprus individualistas, kad jis sukūrė tapyboje visai naują poromantinę srovę, kurią sunku būtų sulyginti su kitų tautų tada pasireiškusių impresionizmu ir ekspresjonizmu. Muzikoj tačiau Čiurlionis buvo tipingas romantikas, net nelabai originalus. Jo muzikalinė evoliucijoj pastebima Chopin'o, Vagner'io ir Skriabin'o įtaka. Nekurie jo preliudai (parašyti Skriabin'o įtakoje) savo naujesnėmis ir drąsesnėmis muzikos priemonėmis prisiartina prie pasaulinio impresionizmo. Čiurlionies stiprus individualizmas neleido jam apsirubežiuoti vien tik lietuviškos dvasios elementais, tad jis išsiveržė iš lietuviškumo ribų tapdamas *kosmopolitu*, nes jis norėjo kurti *visai žmonijai*, kas jam pilnai pavyko tapybos srityje.

Todėl nesistebėkim, kad nors Čiurlionies muzika nepasiekė Chopin'o, Skriabin'o ir kitų tobulumo, tačiau yra kosmopolitinė ir lietuviškumo joje nedaug. Tiesa, charakteris ir pasiekta lirizmas yra neabejotinai lietuviški, tačiau labai retai pas jį atsiranda lietuviškos tematikos naudojimo, kas buvo taip reikšminga aukščiau aprašytų kompozitorių kūryboje. Čiurlionis yra parašęs fortepijonui: 2 kanonu, fugą, 16 preliudų, Nocturną ir liaudies dainas, toliau chorui liaudies dainas, eilę kamerinės muzikos veikalų, kurių gražiausias yra styginis kvartetas ir 2 simfonines poetas: *Miško* ir *Jūrą*. Abidvi simfoninės poemos savo charakteriu ir naudojamomis priemonėmis yra romantiškos, sukurtos stiprioje Vagnerio įtakoje. Miško instrumentacija yra pernelyg kukli—skamba šis veikalas gana monotoniškai.

Žymiai įdomesnė yra *Jūra*, parašyta su vargonais. Čiurlionies šeima prašė mane savo laiku perdirbti Jūros Poemoj vargonų partiją į pučiamuosius varinius instrumentus (valtornes, trombas, trombonus ir tubą), kad galima būtų atlikti šį veikalą be vargonų partijos; be to prašė papildyti ir pataisyti visą Jūros instrumentaciją, nes Čiurlionis instrumentacijos srity nebuvo labai stiprus.* Jūros partitūrą su mano papildymais randasi Vytauto Didžiojo Muziejų, Kaune.

Su minėtais žymiais papildymais Jūra buvo atlikta Kauno Valstybės Teatre 1937 metais—skambėjo nepaprastai imponantiškai ir susilaukė milžiniško pasisekimo.

*Kad galima būtų lengvai atskirti Čiurlionies raštą nuo manojo, visus savo papildymus įrašiau mėlynu pašėliu ir jo partitūrą juodu pašėliu rašytą.

Vienas populiariausių ir mėgiamiausių Lietuvoje muzikų buvo *Stasys Šimkus*. Šis pilnas energijos, iniciatyvos ir užsimojimo vyras pasižymėjo organizatoriškais gabumais. Jisai buvo vienas aktingiausių Lietuvos Chorvedžių Sąjungos įsteigėjų. Būdamas Klaipėdos Konservatorijos direktorium, jisai ten pat įkūrė orkestro mokyklą, kurios uždavinys buvo paruošti orkestrantus Lietuvos simfoniniams orkestrams. Kad šis darbas sėkmingiau eitų, Šimkus išrūpino minėtiems orkestrams bendrabūtį ir stipendijas. Nors ši mokykla buvo vėliau Švietimo Ministerijos likviduota, dėl ministerijos neįvertinimo šios mokyklos reikšmės, tačiau tikslas žymia dalimi liko atsiestas, nes žymį dalis Kauno Radiofono Simfoninio orkestro dalyvių (dabar Vilniaus Radiofono) išėjo iš Šimkaus orkestro mokyklos. Taip pat jų nemažai yra ir Kauno Valstybės Operoj.

Ta proga turiu pastebėti, kad ir Kauno Valstybės Konservatorija davė daug orkestrantų Radiofono ir Teatro simfoniniams orkestrams. Stasys Šimkus buvo kurį laiką muzikos referentu prie Švietimo Ministerijos, bet negalėdamas sugyventi su Švietimo Ministru Stonkūnu, liko iš ministerijos pašalintas, po garsaus ginčo su ministru. Mat, ministrui Stonkūnui daugiau rūpėjo sportas, kaip dvasinė kultūra, tad Šimkus kartą išėjęs iš kantrybės išdrožė ministui Stonkūnui teisybę į akis, sakýdamas jam, kad jisai sustabdė Lietuvos kultūrą šešiais metais!

Šimkus taip pat yra organizatorius garsiajū Dainų švenčių, kuriose dalyvaudavo po kelis šimtus chorų iš visos Lietuvos. Tos įspūdingos dainų šventės įvykdavo kas kelis metus Klaipėdoj ir Kaune.

Šimkaus kūryba yra perdėm romantiška. Be labai skaitlingų ir gražių dainų solo balsams ir chorui, jis turi fortepijonui "Siluetes"—yra tai miniatiūros liaudies temomis pagrįstos. Siluetės yra, atvirai kalbant, mažos vertės: labai naivios ir savo perdėtu primitivizmu primena Naująlį, Tallat-Kelpšos ir kitų kūrinius. Už tai daug įdomesnė ir vertingesnė yra Šimkaus simfoninė kūryba. Jo geriausias veikalas simfoniniam orkestrui bene bus "Nemunas." Šis liriškas veikalas yra, pasakýčiau, labai "lietuviškas" savo pobūdžiu. Kad ir trūksta jam vientysumo ir sintezės, bet yra labai ekspresingas, spalvingas ir gerai suinstrumentuotas.

Šimkus turi dar vieną gamtos dovaną, būtent iškalbingumą: jis yra iš visų Lietuvos muzikų geriausias oratorius.

Lietuvoje vyrauja klaidinga nuomonė, kad lietuvių būdai ir psichikai geriausiai atitinka li-

rizmas, kad lietuvių menas yra ir privalo būti *liriškas*, nes priešingu atveju jis neatitiktų lietuvių charakteriui, žodžiu, "lietuviškumas" mene yra susijęs su lirizmu. Bet taip gali tvirtinti tik tie, kurie neįsigilino į lietuvių psichiką, kuri sudėdą ne vien tik iš lirinių elementų, bet joje glūdi taip pat stiprus *dramatinis elementas*.

Stipriausias lietuviško dramatinio išreiškėjas yra *Juozas Gruodis*, buvęs 3 metus Kauno operos dirigentu, daugiau kaip 10 metų Kauno Valst. Konservatorijos direktorium ir dabar vėl liko paskirtas konservatorijos direktorium į atstatyto K. Banaičio vietą.

Nors Gruodis baigė studijas Vokietijoje, tačiau jo kūryboj jaučiasi žymi įtaka rūsų kompozitorių, ypač Čaikovskio. Taip pat jį kiek paveikė poromantinės epochos kompozitoriai-impresionistai ir ekspresionistai, tad nors jo kūrinių charakteris yra perdėm romantiškas, tačiau pasitaiko naujesnių priemonių muzikališkų, impresionistų vartojamų, kaip pav. visatoninė gama, padidinti trigarsiai, ar sąmoningai bei tiksliai vartojamos kvartų ir kvintų paralelės. Gruodis parašė daug dainų solo balsams su fortepijonu ir dainų chorui, toliau visą eilę kūrinių miniaturinio pobūdžio fortepijonui, bet ir vieną stambesnę veikalą,—tai sonatą. Be to parašė ir smuikui su fortepijonu sonatą. Simfoniniam orkestrui parašė Simfoninį Prologą, kurį nesenai perinstrumentavo, nes ankstyvesnė instrumentacija jam nepatiko. Toliau turi orkestrui "Katarinką," "Armoniką," "Gyvenimo Šokį" ir kitus. Taip pat Gruodis parašė baletą, kuris buvo statytas Valstybės Teatre Kaune. Šio balet instrumentacija pasižymi įvairumu ir spalvingumu. Didžiausias Gruodžio dramatinis yra išreikštas jo muzikoj parašytoj "Šarūno" drama, kuri ilgus metus džiaugėsi dideliu pasisekimu Kauno scenoje. Ši muzika yra parašyta simfoniniam orkestrui.

Gruodžio didžiausias kontrastas yra *Kazys Banaitis*—*lirikas*, kuris pats save vadina *elegiku-svajotoju*. Be abejo, Banaičio muzika yra lietuviška, tik gaila, kad jo muzikališką galvojimas yra trūputį naivus, kartais net vaikiškas ir kiek nuobodus. Dažni motyvų ir priemonių pasikartojimai įrodo fantazijos stoką. Tai nereiškia, žinoma, kad visi jo kūriniai būtų silpni. Geriausias jo kūrinys bene bus Sonata violentelei ir fortepijonui, kurioje gana stipriai yra išvystyta muzikališka mintis. Forteipijonui žymiausias jo kūrinys yra Tema su Variacijomis ("Sutemų Giesmė"), dar konservatorijos suole parašytas. Jo trio su arpa turėjo atvaizduoti kaimo vestu-

ves; šios muzikos naivumas pralenkė kaimiškos muzikos naivumą ir suskaldymas kūrinio į daugybę smulkių, panašių šmočiukų kompozitoriui garbės nesudaro. Orkestrui Kazys Banaitis visai nerašė. Už tai geriausiai sekasi jam rašyti dainas solo su fortepijono akompanimentu, bei dainas chorui. Banaičis taip pat pasidavė daliai impresionistų įtakai. Jo švelnus lirizmas vertingose dainose yra labai malonus. Banaičio kūryba yra labai nuoširdi ir ekspresinga. Manau, kad Banaitis savo naujais kūriniais sugriau mano apie jį pažiūrą ir privers mane kitaip apie jį galvoti.

Jurgis Karnavičius yra kūrėjas simfoninės muzikos. Jo žymiausi veikalai yra baletas "La Bellotte" (gražuolė), simfoninis veikalas "The Oval Portrait" ir 2 operos: "Gražina" ir "Radvila Perkūnas." Nors "Gražinoj" yra panaudota 40 lietuviškų motyvų, tačiau muzika turi nelietuvišką, bet rusišką charakterį. Karnavičius buvo Čaikovskio ir Rimsky-Korsakovo įtakoje. Kad ir rusu būdamas nemažai jįsai praturtino mūsų muzikos jaunutę literatūrą. Jis yra geras instrumentalistas ir rimtas kompozitorius, tik ne labai originalus.

Vladas Jakūbėnas, studijavęs kompoziciją Rygoj, o vėliau Vokietijoje. Jis yra parašęs kelias dainas, keletą dalykų chorui, taip pat fortepijonui, bet kiek įdomesnis yra simfoninė kūryboj. Jis šiaip atstovauja muzikos formalizmą ir net akademizmą. Dėka įtakos 2-ųjų pažangesniųjų lietuvių kompozitorių, kurie smarkiai kritikavo jo atsilikimą, jįsai pradėjo kad ir nedrąsiai naudoti naujesnes muzikos priemones. Jo neseniai parašyta simfonija jau yra truputį įdomesnė, instrumentacija nebloga. Masinis fabrikavimas lietuvių spaudoje straisnių ir kritikų jam neleidžia tinkamai atsiduoti kūrybai. Tikėkimės, kad prie naujos santvarkos Lietuvoj, šis gabus kompozitorius turės daugiau paskatinimo kūrybiniam darbui.

Pažangiausieji Lietuvos kompozitoriai-atonalistai ir ekspresionistai yra *Jeronimas Kačinskis* ir *aš*, bet kadangi man pačiam apie save nėra patogu rašyti, tai kiek ilgiau apsistosim ties Kačinsko kūryba.

J. Kačinskas baigęs Prahos konservatoriją kaip dirigentas ir kompozitorius, užsiėmė labai didelės pagarbos lietuvių tautoje. Kaip gabusis Kauno Valstybės Radiofono simf. orkestro (dabar Vilniaus Radiofono) dirigentas, jįsai supažindino Lietuvos visuomenę su naujausia ir vertingiausia simfoninės muzikos literatūra ir ta

pačia proga nepamiršo visuomenę supažindinti ir su lietuvių literatūra.

Kačinskas atsislojo vienoj eilėj su pažangiausias šių dienų kompozitoriais. Jo *nonetas* (9 instrumentams styginiams ir pučiamiesiems) buvo su dideliu pasisekimu čekų ansamblio atliktas Romoj, Varšuvoj, Rygoj, Vienoj ir Londone (per Tarptautinį Kompozitorių Festivalį, 1938 metais). Jis neseniai yra baigęs rašyti puikią simfoniją. Jis yra radikalus novatorius, naudoja naujausias muzikos priemones. Jo kūryba yra labai ekspresinga, begalo dinamiška, ritmika originali, harmonija žavi. Žinoma, jo muzika yra perdėm kosmopolitinė ir bergždžiai joje įieško- sime lietuviškų motyvų, o vis dėlto jo kūryba yra daug lietuviškesnė už tų kompozitorių kūrybą, kurie vartoja liaudies temas. Jis yra taipogi parašęs eilę dainų solo balsams ir chorui, bet tos dainos kaip ir kiti jo kūriniai papildė ir praturtina ne vien tik lietuvišką, bet ir pasaulinę muzikos literatūrą. Kačinskas yra vienintelis lietuvių kompozitorius užsiiminėjantis *ketvirta- tonine muzika*, nes jis yra mokinys garsaus čekų ketvirtatonišės muzikos kūrėjo *Aloise Haba*.

Ši labai įdomi muzikos pakraipa neturi tuo tarpu didesnių perspektyvų ne tik Lietuvoj, bet ir bendrai pasauly, nes žmonių klausia taip tu- rėtų būti išlavinta, kad visi galėtų lengvai skirti ketvirtą tono dalį. Be to, turėtų būti padaryta visų instrumentų reforma, tuo tarpu ši sistema gali būti naudojama tik styginių instrumentų ir dainininkų, kurie dėja kartais ir pustomiuose suklysta.

Tiesa, jau randasi reformuotų valturnių ir trombų su papildomais ventiliais, pritaikytais ketvirtatoniškai muzikai ir tokius instrumentus Kačinskas iš Prahos atsigabeno. Be to, Kačins- kas užsisakė irgi fortepijoną su dviem klaviatū- rom, kurių viršutinė yra ketvirtą tono dalį aukš- tesnė. Toki fortepijonai randasi tik Prahos Konservatorijoje, Egipte (Kaire), Londone, Pa- ryžiuje, Maskvoj ir pas Kačinską. Bet Kačinskas daugiausiai kūrė muziką pustominę. Jis XX-to amžiaus kūrėjas ir kaip žmogus labai pažangus. Turėdamas stiprų intelektą, pasižymėjo kaip ge- ras publicistas.

Kauno Valstybės Konservatorija išleido keletą jaunųjų kompozitorių, būtent *Račiūną*, operos "Trys Talismanai" autorių, kuris dar nespėjo individualizuotis, tad dar sėdi svetimų įtakų sfe- roje, toliau *Nabažą*, kurio fortepijono Sonata ir Simfonija turi stiprią formą ir įdomias naujas, progresyves priemones, Budriūną, Grauzinį ir dar vieną kitą.

Šitam straipsny apibūdinau kūrybą tik tų kompozitorių, kurie stipriau Lietuvoj pasireiškė ir kurie užsitarnauja kompozitorių vardo, nes pas mus Lietuvoj kiekvienas kaimo vargonininkas, ar chorvedys, kuris sugeba (dažniausiai su klaidomis) suharmonizuoti liaudies dainą, laiko save kompozitorium. Bet tos rūšies "kompozito- riai" buvo diletantizmo skleidėjai Lietuvoje.

Kylanti Žemė

Šakas palenkę rauda gluosniai, jovarai, šiaudų stogais bakūžės žemėna susmege; tik kraujo pazarais lyg ugnimi degė vakarai ir tamsi naktis gimtąją žemę dengė.

Išdygo puošnūs rūmai. Gatvės meksfaltuotos. Limuzinai zujo savoji ponija.

Tik miesto priemiesčiuos, rūsiuos kazematuos vargų vargelių jungą nešė darbo žmonija.

Ir ta šalis, brangi šalis gimtoji, kurios kiekvieną pėdą prakaitu apliejai, po priespaudos batų sugniužinta vaitojo, tik piktos dygrios usnys jos lankose žėlė.

O buvo žodžių lūpmomis nepasakytų, kurios krūtinėje sugulę širdį, rods perplėš... Tikėjom mes, ateis diena—tie žodžiai akmens sutirpdę ugnimi kaip saulė švies! [ir granitą

Ir kėlėsi gyventi darbo žmonių Respublika, kėlėsi iš purvo paniekintas žmogus, jis žengs petis į petį su dušimtmilijonine laisvų žmonių Respubliką Sovietų Sąjunga.

Žydi vėliavos raudonos lyg laukų aguonos— nebsugrįš į mūsų žemę juoda praeitis ir pasvyrę gluosniai džiūgesiu dainuoja, su daina džiaugsminga kyla mūs šalis.

Pr. Ščepanavičius.

Gražios jaunos lietuvaitės—šiengrėbėlės.

European Picture Service

DR. ANDRIUS L. GRAIČŪNAS

Jo Gimimo 70-metinei Paminėti

DR. A. PETRIKA

Kol jaunas, o broli, sėk pasėlio grūdus
Ir dirvos neapleiski! Tuomet, kada jausi,
Kaip kūns ima stingti, dvasia jau susnūdus,
Vėlu juk prie darbo: ne sėsi, ne pjausi...

O jeigu apilsį sunkdam darbe savo
Ir, nykstant spėkoms jau, nuliūsi, nerimsi,
Tai žvilgtelk ant darbo jaunų draugų tavo—
Vienoj akimirkoj iš naujo atgimsi.

Dr. V. Kudirka.

Kas iš sąmoningų lietuvių nėra girdėjęs d-ro A. L. Graičūno vardo? Tokio nei kapuose nerastum! Kiekvienas amerikietis lietuvis ypatingai yra gerai, blogai ar indeferentiškai link jo nusi-teikęs.

Šių metų spalį mėn. 31 d. doktorui A. L. Graičūnui sukako lygiai 70 metų amžiaus! Tai pulkas metų. Tai gražus, galima sakyti, vidutinio piliečio amžius. Tačiau ne tą ilgą amžių mes norime minėti; daug kas gyvena ir ilgiau. Jeigu ilgą amžių neatitinka geri ir naudingi darbai, jis yra be vertės. Ilgas bevertis vegetavimas—tai lėtas puvimas!

D-ro A. L. Graičūno jubiliejus, tai darbų, didelių, naudingų darbų jubiliejus. Jau bus 46 metai, kai jis dirba visuomenei. Jo delnai pūslėti nuo lietuviškų dirvonų arimo!

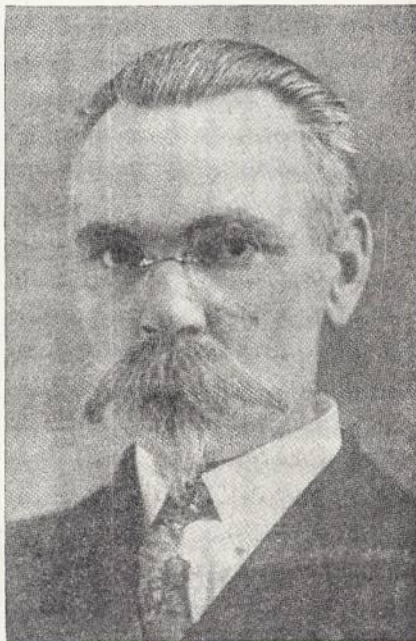
Nesu girdėjęs, kad bent į vieną kultūrinį lietuvių darbą mūsų gerbiamas jubilias nebūtų atkingai reagavęs.

Per rusų-japonų karą (1904 m.), žinodamas, kad tarp daugybės rusų karo imtinių Japonijoje turi būti nemaža ir lietuvių,—jisai čia Amerikoje rinko jiems pinigų ir knygų. Nusiuntė jiems net rankinę armoniką. Nelaisviams lietuviams buvo tai didelis suraminimas ir pagalba!

Prieš Didįjį Karą, kada Lietuvą slėgė caro letena, jisai pinigais ir darbu rėmė nelegalę lietuvių spaudą ir tas jėgas, kurios kovojo už carizmo nuvertimą. Atgavus Lietuvai nepriklausomybę, jisai visuomet buvo su tais, kurie stovėjo už sąžinės bei švietimo laisvės, už spaudos bei asmens neličiamybę, už ekonominės bei politinės lietuvių būklės gerinimą. Jis agitavo už Lietuvos laisvamanių Eitinės Kultūros Draugiją, rinko jai aukas bei jos organui "Laisvajai Minčiai" prenumeratas; jis pats aukėjo ir kitus kvietė aukoti Kupiškio laisvoms kapinėms bei skaityklai. Juk jisai kupiškietis, tat savo vietos patriotizmas

nori įamžinti geras darbas! Jam rūpi sveikata ne tik amerikiečių, bet ir Lietuvos žmonių. 1937 m. birž. mėn. jis man rašė:

"Amerikos Lietuvių Doktorų Draugija jau važiuoja visais ratais ir darbuojasi žmonių sveikatos pagerinimo reikalais. Dartės reiktų atkreipti dėmesį Lietuvos gydytojų, ypač Sveikatos Departamento, kurie įsileido

DR. A. L. GRAIČŪNAS

pas kaimietį viešėti net sifilį, trachomą ir džiovą! Ir Liet. Sveik. Dep-tas, kuris gana patenkinamai apmokamas, sėdi ir kojas užsidėjęs ant stalo laiko, o apie kaimiečio sveikatą nesirūpina. Tai daugiau, negu sarmata! Būtų pageidautina, kad kas apie tai para-

šytų į pažangiuosius Amerikos lietuvių laikraščius. Aš apie tai ne sykį jau rašiau; reikia, kad ir kiti daktarai vieną kitą žodį tartų!"

Am. Liet. Dakt. Dr-ja, sutverta, rodos, 1912 m., irgi daugiausia d-ro Graičūno darbo dėka; tai sveikintinas žygis! Per septynis metus (iki 1939 m. pabaigos) jisai dirbo prie amerikony daktarų Draugijos leidžiamo žurnalo "index medicus" skyriaus. Jam ten pavyko įregistruoti Lietuvoj išeinančią "Mediciną" ir kitus Kauno universiteto išleistus darbus bei medicinos fakulteto profesorius. Rašytoją Upton Sinclairį, tuomet studijuojantį socialinius mokslus Chicago universitete, d-ras Graičūnas supažindino su skerdyklose (stokjarduose) dirbančiais lietuviams. Tos pažinties dėka—Sinclairis parašė pagarsėjusią savo apysaką "Raista".

Kai 1936 m. birž. 21 d. Clevelande visuotiniam Am. lietuvių suvažiavime buvo įsteigta Lietuvių Etinės Kultūros Draugija, d-ras Graičūnas buvo išrinktas jos sekretorium. Draugija buvo pasiūmusi atlikti didelius darbus, nuvaryti platų švietimo barą: remti Lietuvos laisvamanius, leisti čia Amerikoje specialų žurnalą, etc. Tačiau d-rui Graičūnui teko nusivilti; sandarbininkų jisai rado nedaug. Sekamų metų balandžio 24 d. jis man, be kita ko, rašė ir skundėsi, kad "dauguma veikėjų šliejasi prie smetoninkų, pasitikėdami, kad taps paglostyti ir... palaiminti!"

Dr. A. L. Graičūnas, be to, yra kieto būdo žmogus, tipišką kupiškietis. Primygtinai jam buvo siūloma ordinas, tačiau jisai nuo jo atsisakė. Savo laiške iš š. m. rugs. 29 d. jis man rašė:

"Smetonos režime mėginta man suteikti per du sykiu Gedimino III laipsnio ordiną. Nepriėmiau motyvoduamas, kad aš esmi Amerikos pilietis—ir ačiu už įkainavimą mano darbo."

Paklaustas, ar nenorėtų grįžti į savo gimtąjį Kupiškį, kuriam tiek daug čia būdamas dirbo ir dirba, atsakė (š. m. rugs. 17 d.):

"Daug ką širdis geidžia, bet nuodėmės neleidžia. Taip ir su pamatymu Kupiškio. Mat, turiu dar skolos netoli tūkstančio dolerių, tai pirma reikia atsiteisti. Ar ne? O vėliau svajoti apie pamatymą Kupiškio. O čia jau nebe jaunatvė—spalių 31 d. 1940 m., sukan-ka lygiai 70 metų amžiaus. Priegtam ir čia Amerikoje esu reikalingas."

Į klausimus, kodėl per tokį ilgą amžių nesuirinko jokių turtų, kaip kad tūli kiti jo profesio-

jos žmonės; ar negaila laiko, idėto į visuomenės darbą; ar lietuviui įvertina savo veikėjus ir jų pasiaukojimą,—gerb. jubilatas atsakė sekamai (š. m. rugs. 25 d.):

"Lietuvių tautos nariai dar tebegyvena stadijoje (laipsnyje) kiniečių filosofijos: jei tu mane išgelbėjai nuo mirties, tai tu esi mano priešas ir aš tau negaliu būti dėkingas. Taip ir su lietuviams: jei tu mane ištraukei iš purvo ir supuvimo—esi prakeiktas. Žinoma, ne visi, bet diduma tiksliai ir noriai tave pauperizuoja (ubagina)—iš pavydo!"

"Man nerūpėjo ir nerūpi, kad mano riektė duonos būtų aptepta storai sviestu. Man rūpi ir rūpės, iki kol krūtinėj širdis plaks, mano brolių ir sesių gerbūvis ir palaima gyvenime. Kai mano broliai ir sesės prisiauklės, tai ir mums bus lengviau. O dabar nėra ko gailėtis, jei kartais duonos pluta padažyta druskoj ir vandeniu nugerta. Tai tavo puota už visuomeninį darbą!"

Koks taurus idėjininkas tasai senukas! Savęs išsižadėdamas, turtų nepaisydamas, visuomenės reikalus aukščiau savų statydamas,—jisai gali būti mums visiems pavyzdžiui! Jis visai nesieloja dėl to, kad vietoj stambios banko sąskaitos—tūkstančio dolerių skola jam stėri į akis, kad jo senatvė neaprupinta! Jam širdį skauda tik, kad jis negali dirbti visuomenei tiek, kiek norėtų: "Tai nelengvas darbas—rašo savo laiške. O čia turto medžiaginio neturiu ir pensijos man niekas nemoka."

D-ras A. L. Graičūnas tvirtai tiki lietuvių tautos ateitį, jos kultūrinio išprusimu, jos galia kitiems vadovauti, kitiems kelią rodyti:

"Ne sykį aš tapau pašieptas, kad tikėjau jog lietuvių tauta atgims ir taps ne tik nepriklausoma, bet vadovaus pasaulio socialiam gyvenimui. Išsipildys! Po Stalino mirties, gal lietuvis taps vadovaujanti jėga! Tik kultūrinimės ir švieskimės, tai ir Amerikos lietuviams suteiks pasauliui socialinio gyvenimo vadus." (Iš to paties laiško).

Kai iš Lietuvos pas Hitlerį pabėgo Antanas Smetona su būriu savo sandarbininkų ir prie valstybės vairo stojo liaudies pastatyta nauja vyriausybė, d-ras Graičūnas sveikino įvykusį bekraujį perversmą, jis džiaugėsi demokratine Lietuvos žmonių orientacija:

(Taša ant 142 pusl.)

LIETUVOS PRISIKĖLIMAS IR INTELIGENTIJA

R. MATUSEVIČIUS

Kiekvienam logiškai mąstančiam žmogui yra aišku, kad Raudonoji Armija išvadavo Lietuvą ir kitus fašizmui vergavusius kraštus, suteikdama tų kraštų darbo masėms ir pažangiajai inteligentijai teisės apsispręsti, kokį gyvenimo kelią ir būdą jie turės ateityje. Lietuvos susovietinimas išgelbėjo mūsų brangią tėvynę nuo baisaus imperialistinio karo, kurio kruvinai gaisrai naikina šiuo metu tautas ir kraštus. Tuo pačiu metu kai kitur įvyksta pragaistingas žmonių ir kultūros naikinimo procesas, sovietinė santvarka laiduoja Lietuvai ir jos piliečiams bei jų vaikams teisę į darbą, švietimą ir kultūrinį poilsį.

Šitie faktai yra žinomi ne tik mums, naujos tarybinės Lietuvos bičiuliams, bet ir mūsų priešams iš visokių liogierių. Bet vieton pripažinti tuos faktus, mūsų priešai dėl savo įgimto hipokritizmo ar politiniais išrokavimais, juos nuneigia, nutyli arba iškraipo.

Vienas iš šlykščiausių melų, kuriuos Lietuvos priešų "šventoji trejybė" (skaityk: fašistai, kleikalai ir "socialistai") skelbia, kad būk Lietuvos inteligentija esanti naikinama, lietuviška kultūra išraunama su šaknimis, šviesuoliai tremiami Sibiran ir t.t. Tai yra grumuliavimas to, ką jau nusibodo kartoti "didžiajai" antisovietinei spaudai per virš dvidešimt metų.

Per aiškus yra Lietuvos žmonių ir kaimo biednuomenės gyvenimo pagerėjimo faktas, kad jį galėtum ignoruoti, tai reikia išgalvoti Lietuvos šviesuomenės naikinimą. Tą naujosios Lietuvos priešai ir padarė.

Lietuvos atgimimas, ar, teisingiau pasakius, prisikėlimas iš smetoninės vergovės į socialistinį tarybinį gyvenimą, įvyko sklandžiai. Kovotojai už laisvą socialistinę Lietuvą tėvynę ir išievojį nesitikėjo, kad taip lengvai ir be kraujo praliejimo pasiseks nusikratyti fašizmo jungo. Istoriniai revoliuciniai įvykiai mūsų tėvynę vystė geriau, negu Latvijoje, Estijoje ar Besarabijoje.

Tai rodo, kad Lietuvos liaudis ir jos tikrieji vadovai buvo labiau pasiruošę dideliui istoriniam momentui—perimti valdžią į savo rankas.

Lietuva tapo išlaisvinta dėka Raudonosios Armijos žygio, tačiau ir smetoniškas režimas prisidėjo prie Lietuvos išlaisvinimo... Tai istorinis paradoksas. Dalykas štai kame:

Fašizmo gadynė Lietuvoj sukūrė liaudyj pasi-ryžėlių kadrus. Žandarmiška fašistinė-kapitalistinė tikrovė davė laisvės judėjimui atkaklių kovotojų, kurie narsiai kovojo po Lietuvos Komunistų Partijos garbinga vėliava.

K. Markso posakis, kad buitį sukuria sąmonė, pasitvirtino ir mūsų tėvynės tikrovėj. Revoliucinė masių nuotaika ir pažangios inteligentijos mąstymas buvo tiesioginis nepakenčiamas Lietuvos buities išdavas. Darbo masių spurtus kairėjimas buvo social-ekonominio gyvenimo rezultatas. Lietuvos inteligentijos sąmonėjimas ėjo ranka rankon su pasauliniu intelektualų kairėjimu, kuris žymiai prasidėjo ekonominio krizio laikais ir pasiekė savo aukštumą 1932-1935 m. per pasaulinį kultūrai ginti kongresą Paryžiuj ir Taikos Kongresą Briuselyj.

Lietuvos inteligentijoj dar nuo prieškarinių laikų ėjo kova tarp liaudiškos pažangios dalies ir tarp beprincipinės buržuazinės "šviesuomenės". Liaudiškoji inteligentija paaukoko visas savo pajėgas kovai su engėjais, kuriais kitada buvo caras su savo žandarais, vėliau Smetona su savo žvalgyba. Toji inteligentija jungė savjį geriausias žmonijos genijų idėjas. Jie kovojo už savo liaudies ir krašto tautinę ir social-ekonominę laisvę. Tos srovės reiškėjai buvo, tarp kitų, Kapsukas-Mickevičius, Povilas Višinskis, Julius Janonis, Žemaitė ir naujos kartos žmonės—J. Paleckis, A. Venclova, P. Cvirka, Salomėja Neris ir kiti.

Atžargareiviai inteligentai susidėjo daugumoj iš kunigų ir "supasaulėjusių sutonų" luomo. Pasižymėjo tuo, kad tarnavo visuomet liaudies priešams, kūrė smetonišką kultūrą, kuri pasižymėjo fašistiniu reakingumu ir klebonijų pasaulėžvalga. Tų inteligentų atstovais ir ideologijos reikėjais seniau buvo pralotas Olsauskas, vėliau Jakštas Dambrauskas-Alantas ir jų "klasikas" Izidorius Tamošaitis (pastarasis Smetonos dvare turėjo kitus uždavinius ir tapo liaudies pramin-tas Rasputinu...).

Lietuvos liaudies laimei, pažangioji inteligentija augo ir skaičiumi ir kultūrinį pajėgumą.

Fašistai, kiek galėdami, bandė pirkti kultūrinės pajėgos, tačiau tai jiems nepasisėkdavo. Kad užkirsti kelią inteligentijos kairėjimui, Smetona įsakydavo savo cenzoriams nepraleisti jokios

"kramolos" rašytojų knygoje, mesti iš laikraščių teigiamas žinias apie SSSR gyvenimą. Tai buvo fašizmo paskutiniai bandymai, tai buvo reakcijos agonija.

Dabar sukako metai, kai Lietuvos inteligentija aiškiai pasisakė su kuo jai pakeliui. 1939 lapkričio 12 ir 13 dienomis Kaune įvyko demonstracijos, kurios buvo organizuotos Lietuvos Komunistų Partijos. Tos demonstracijos išreiškė protestą prieš nežmonišką Smetonos režimą ir padėką Sovietų Sąjungai už Vilniaus išvadavimą. Pirmųjų demonstracijų eilėse ėjo Lietuvos Rašytojų Sąjungos valdyba (beveik visam sąstate), geriausi Lietuvos dailininkai, artistai, žurnalistai priešakį su Justu Paleckiu. Tos demonstracijos prie Sovietų atstovybės ir vėliau prie kalėjimo įrodė Lietuvos reakcijai "kas su kuo." Buvusioji "Laisvės Alėja" staiga tapo kaip ir prietrenkta, pamačius geriausius Lietuvos inteligentijos atstovus bežengiant koją-kojon su darbo masėmis ir dainuojant tą pačią kovos dainą... Ponija išsigando ir pradėjo, kaip ir praeitais metais, kišti tuos inteligentus į kalėjimus.

Tai buvo pirmi kovos trimčiai pirmyn žengiančiam proletariatui ir liaudies inteligentams ir paskutiniai liūdėsio akordai fašistiniams kraugeriams, kurių "inteligentai" jau turėjo čemodanus pasiruošę. Kalbos vis eina apie tuos, kurių sąžinė yra švari ir kurie praeitais laikais aktingai nekovojo prieš liaudį ar tą kovą nerėmė.

Kitas klausimas, žinoma, yra su liaudies priešais, kurie paslapčiom ar atvirai veda kovą prieš mūsų socialistinę tėvynę. Tie tipai, kurie sėdėdami Berlyne, ar Šveicarijoje, ar J. A. V., intriguoja prieš savo tėvynę, bus įrašyti į istoriją, kaip juodžiausi išgamos.

Naujas gyvenimas Lietuvoj vis žengia pirmyn. Kasdien reiškiasi nauji sovietinės Lietuvos bruožai. Inteligentams, kaip ir darbo visuomenei, tenka dabar labai atsakingos ir garbingos pareigos. Lietuva nors nauja didelės Sovietų Sąjungos narė, tačiau jai teks ekonominiu, socialiniu ir kultūriniu atžvilgiais pasiekti kitų seserinių respublikų lygmenį. Tas darbas, esu tikras, bus tinkamai atliktas. Tame darbe padės Lietuvai ir kitos SSSR dalys.

Labai svarbus reiškinys Lietuvos kultūros kėlime yra fašizmo kultūrinio "palikimo" likvidavimas. Smetona rūpinosi visokiais tautiškais ir svetimautiškais bizniais, tačiau nepajėgė sukurti kultūros fondo ar bent likviduoti beraštiškumą. Lietuvos liaudies mokytojai suvažiavę į Kauną nutarė likviduoti analfabetizmą. Tai yra ge-

riausias atsakymas visokiems raudotojams, kurie aimanuoja apie "kultūros žlugimą".

Smetoninė Lietuva, kuri pasižymėjo bemoksliskumu ir ligotumu, turėjo bedarbių inteligentų. Tai buvo daktarai, inžinieriai, mokytojai, menininkai, kurie mirdavo badu, nes fašizmas skelbė, kad jie "lišni žmonės". Tarybų Lietuvoj tie visi žmonės jau dirba—inžinieriai tiesia kelius, stato tiltus ir mūrus (Sov. Lietuva bus mūrinė); daktarai gydo liaudį nuo trachomos, džiovos ir kitų paplitusių ligų; mokytojai šviečia liaudį.

Inteligentijai atsидaro puikios perspektyvos dirbti savo didelei ir galingai tėvynei, kuriant kultūros vertybes savo gimta kalba, nes socializmo šalyj kultūra yra, anot Lenino, tautinė pagal formą (kalbą) ir socialistinė pagal turinį.

Priešai nesupranta, ar nuduoda, kad nesupranta, kaip galėjo Prof. Kolupaila, Katalikų Veikimo Centro buvęs šūlas, ar K. Petrauskas, ar Sofija Čiurlionienė, "patapti bolševikais". Lietuvos sovietinė tikrovė, kuri yra dar tokia jaunutė, spėjo įtikinti juos, kad dabartis ir ateitis priklausio liudžiai ir jos inteligentijai.

Dabartinėj Lietuvoj inteligentijos rolė bus labai svarbi, nes ji turės tarnauti masėms, turės padėti vesti šalį į naujus laimėjimus visuose frontuose.

Mūsų inteligentijai savo pirmą egzaminą išlaikė. Nauji uždaviniai reikalauja, kad ji ir toliau taip puikiai pasirodytų, kaip netolimoj praityj.

Nepavydėtina iš tikrųjų yra priešų padėtis. Jie neturi savo pusę jokių rimtų rašytojų, žurnalistų, išskyrus gramafonus, jokių kompozitorių, apart vargonininkų, nei vieno dailininko, nei vieno rimto mokslininko. Tegu jie sau gi užtat ir rauda, o mums rašys ir toliau dzūkų poringas ir didingas dramas V. Krėvė-Mickevičius, kūrį simfonijas, dainas ir operas Gruodis, Šimkus, Bacevičius ir J. Kačinskas, Petrauskas mums ir toliau dainuos (ir kaip dar), Mikenas, Žukas, Galdikas ir kiti pieš didingus kūrinius, nes Lietuva prisikėlė naujam gyvenimui, pilna gražių užsimojimų, kupina energijos—tėvynė žengia į šviesią ateitį!

Vidutinė metų temperatūra Špicbergene paskutiniaus metais pakilo dvejiems, o kai kur, kaip, pavyzdžiui, Prano-Juozapo žemėje, net 3,5 laipsniais. Šie pasikeitimai lygūs tam, lyg šios salos būtų persidanginusios 300 kilometrų į pietus.

Archangelske ir Leningrade vidutinė metinė oro temperatūra pakilo maždaug vieną laipsnį.

ŠIRDYJE PAVASARIŲ LIZDAS

ST. JASILIONIS

Į mano širdį įsiveržė šimtas pavasarių ir susuko pastovųjį lizdą.

Ir iš širdies pradėjo sklysti pavasariniai aidai: Naujovė, naujovė teplinta po visą aplinkumą! Naujovė teapsupa visą žemę. Lai žemė visa vienu kartu pajunta pavasario vėjo dvelkimą ir gaivinančius saulės spindulius.

Lai susikaupia joje atbudimo pradai ir savo pasiraivymu tepatraukia savęs besišvaistancius erdvės žaibus ir perkūnų, ir lai bendra jėga sudaužo visus tuos varžtus, tramdančius naują žmonijos atgimimą.

Širdy pavasarių lizdas,—kaip džiugu!

Pavasarių, kurie neša atgaivą sutremptai, bet dar mirties bacilų neapimtai gyvybei.

Pavasarių, kurie iššaukia gyveniman naują gyvybę ir neša jai rasų karoliais ir saulės bučiais patį pagrindinį peną ir raginimą: auk, bujok, tvirtėk, šaknėkis, kad audroti vėjai tavęs nepalaužtų, kad tavo tvirtos jėgos galėtų gintis nuo priešo, tave puolančio.

Širdy pavasarių lizdas.

Krūtinės alsavimas neša į plačią aplinkumą jėgas, besiekiančias sugriebti ir sunaikinti iki šiol triumfavusios mirties mikrobus.

Pavasarių žodis, besiveržias su mano krūtinės alsavimu, neša mano draugo ausin ekstazinį šūkį: valio, žeme! Valio, saule!

Jūs esate motinos, jūs esate penėtojos ir auklės begimstančiai naujovei.

Žiūrėkite, kad jūsų tiekiamas penas tektų ne mirties mikrobams, bet naujai gyvybei, idant ji galėtų tarpti, tvirtėti, plėstis ir šaknėti.

Jūs esate motinos, jūs žiūrėkite, kad visas jūsų penas tektų naujai gyvybei, kurios dar nepalietė trunyjimo bakterijos, o visa tai, kas jau trunyjimo bakterijų paliesta—palikite sunaikinti mirčiai.

Jei jūs nešite peną ir mirties mikrobų apsėstai ir mirties patale paskutinėmis konvulsijomis bevaitojančiai gyvybei, jūs nuskriausite naują gyvybę, ir ji išaugusi į didį, neturės tos jėgos, kuri būtų atspara mirties mikrobams.

Jūs motinos, jūs žiūrėkite naujųjų diegų!

Jūsų priežiūroj, jie išaugs į tokius milžinus, kurie šimtmečius galės gyventi; kurie sava atspara iš tolo baidys bent kokios ligos bei trunyjimo perus.

Širdy pavasarių lizdas.

Mano draugas, pajutęs pavasariu bedvelkiantį mano alsavimą ir įsiklausęs mano ekstazinio šūkio, nušvinta nauja šypsna.

Jau tas vienas jo šypsny pasako man, kad ir be žodžių, jog į jo širdį taip pat įsiveržė pavasarių šimtas, jog ir jo širdyje jau yra susuktas pastovus lizdas, jog ir jis jaučia tą patį jausmą, nori sakyti tuos pačius žodžius, žodžius už naujos gyvybės bujojimą, už atsparą prieš mirties perus.

Jis nori šaukti garsiausią valio—ir žemei ir saulei.

Mano draugas jaučia tą patį troškimą, džiaugiasi tais pačiais džiaugsmiais, iš jo krūtinės dvelkia tie patys norai, o lūpos prataria:

Ir aš tą patį norėjau sakyti, bet tu pirma pasakei.

Širdy pavasarių lizdas.

Ne, ne mano vieno širdy.

Tas pat pavasarių lizdas yra ir mano draugo širdy, ir jo draugo širdy.

Pavasaris alsuoja visur, iš nesuskaitomos žmonių minios krūtinų.

Jis neša naujai gyvybei bujojimą, tvirtąjį peną, atsparą.

Mirties mikrobai, baigę savo aukas, šiandien besiraitančias konvulsijose, baigs savo lėbavimo dienas,—pradės džiūti, trauktis ir patys gulti mirties patalan...

O naujai gyvybei, šimtai pavasarių išgyvenę žmonių širdyse, skina kelią į skaidrią ateitį.

Pavasarių triumfo jau niekas neįveiks sulaukyti, nes kiekvienas priešingas išstojimas bus sutrėkštas tvirtaisiais, nesudaužomais, naujos gyvybės ratais.

Kelią pavasariams!

Į šalį trunyjimo perai, o ne—tai būsite sutrėkšti mirtinai ant vietos!

NAUJOJI LIETUVA

JONAS KAŠKAITIS

Tarpe audrų, susigrūmimų,
Kai griaudžia kariški vežimai
Ir pleška bombos ir gaisrai,
Kai skrieja orlaiviai-lakūnai,
Kai siaučia pragaro siaubūnai
Ir čiauksi giltinės nasrai:

Taip neramu, skaudu taip daros,
Kad tas imper'jalistų karas
Plačiausias naikina sritis...
Bet tarp įsiutusio to tvaiko,
Kurs įsikibęs žemę laiko,
Viena mus laimina mintis,—

Mintis, kad tu, šalia gimtoji,
žiauraus to karo nebeboji—
Nauja Tarybų Lietuva!
Ach, tai gi mūs' ilga svajonė!
Troškimas mūs', širdies lelionė—
Tėvynė mūs' sveika-gyva!

Suvargino tave Smetona,
Tie biurokratai nevydona,
Igudusių vilkų ruja...
Bet štai Kaimynas Raudonasis
Suprato geismą darbo masės:
Nušvito saulė mums nauja!

Ir sveikina raudoną rytą
Pasiliuosavusi liaudies!
Tamsos galybė nuvaryta—
Daugiau ji niekad neb'valdys.

Ir nauja šluota šluote šluoja
Nusistovėjusias šiukšles,—
Net žiba, tvaska, tavaruoja
Naujais gyvenimo keliais.

Šalin vagis ir vagiliūkščius,
Ką tūko prakaitu liaudies!
Jie dienas skausmo, dienas rūkščias
Anksčiau-vėliau gyvent pradės.

Gana jau vargšui be kepurės
Stovėt, nuleidusiam akis,
Ir laukt, ką ponas pasipurės—
Ar dirbt ar eit kur prisakys.

Gana tų žulikų, vagišių,
Ką buvo pilna pašaliais!
Gana tų dovanų, tų kyšių,
Kurie pasiekti ką tau leis.

Gana tų ponų, tų peniūkšlių,
Dykūnų svieto amžinų,
Gana tų visokiausių šiukšlių,
Ką tūno nuo laikų senų.

Gana to pikto, begėdingo
Naudojimo žmogum' žmogaus!
Seni laikai praėjo, dingo—
Ir niekad jau sugrįžt negaus.

Nauja, skaisti nušvito saulė!
Nauji gyvenimo takai!
Naujai pražydusį pasaulį
Jau sveikina šalies vaikai!

Gyvenimą jie tveria nauja—
Tai Markso, Lenino planais.
Jie bendrą laimę pranašauja:
Nebe užilgo ji ateis!

Darban viens kitą moja, kviečia,
Didžiulėn telkiasi talkon
Lietuviški stachanoviečiai,
Gadynėn žengdami naujon.

Kiek čia to džiaugsmo, to gyvumo!
Karštos gyvenimo aistros!
Kiek čia to darbo greito, ūmo
Tarpe jaunuomenės linksmos!

Atgauta jau sava žemėlė,
Bendra maitintoja visų!
Ir lyg sparnais tave kas kelia:
Taip lengva, gera, taip šviesu!

Ir ženklai, tėviške brangioji,
Tarybų vieškelio plačiu!
Tavęs šnipai nebesekioja,
Koncertų nekelia kačių.

Tik staigia prieš tave ištolo
Pikta pabėgėlių ruja...
Bejėgiai viauksi jų cimbolai,—
Gera jiems buvo vergija.

Vergiją dar ilgiau pratešti
Norėtų jie, na kaipgi ne!
Prikimę birzgia jų protestai
Ir smetoninė giminė...

Tokia jau veislė parazitų,
Tokia nelemta jų buitės,
Kad jau ant ko jie užsiritę,
Tai taip ir siurbia jo sultis.

Kad juos nuvyt nuo tokios puotos,
Čia neapseisi taip lengvai:
Čia jau geros jiems reikia šluotos,
Ko pats tiek kartų ragavai.

Užtrūko jiems dabar karvutė!
Nebėr smetoniškų laikų!
Vagim' bejėgiais pasijutę,
Pabėgo jie nakties taku.

Tie patentuoti "patrijotai,"
Nutukę prakaitu žmonių,
Nebeturi toliau kur joti,
Tai ir pabėgo po velnių...

Kokie šeši šimtai Berlyne,
Amerikoj da vėl keli—
Purvais Tarybinę tėvynę
Drabstyle drabsto atbuli.

O šian ir ten jų pakalikai
Tik prašo, kaulija aukų—
Tiems, kam pabėgt nakčia pritiko,
O grįžt atgal—nėr kaip—klaiku...

Visa fašistinė kariauna
Nesavo balsu klykia, bliaina,
Kad vis jiems būtų Lietuva
Smetoniškoji ganeva.

Privogę sau po gerą maišą,
Tik suirutę kelia, maišo,—
Į suklaidintas avelės
Įtempe laiko vadeles.

Bet tos jų pastangos uždykų:
Kas buvo jų—dabar išnyko...
Nebeatgaut jiems niekados
Nei tų gėrybių nei valdžios.

Ir juokas ir kaikas net pikta!
Ar matot tą storkaklį diktą?

Kaip neriasi jis iš odos
Ant dabartinės Lietuvos?

Ir skerečiojas, rėkia, pūkščia
Ir agitac'ją varo rūkščią:
Girdi, tikra tai velniava—
Ta raudonoji Lietuva...

Na kas dabar? nebėr kas daro:
Nebėr nei fabriko nei dvaro...
Ir kaip šuo mėnesienio,
Tik am-am-am ir oi-oi-oi...

Et, kai dėl mūs', tegul sau loja
Visa ta gauja nelaboji.
Palos, palos, na ir nustos,
Kai neb'matys iš to naudos.

O mūs' žmonių džiaugsmingos minios
Iš numylėtos mūs' tėvynės
Tai gaudyt' gaudom žineles!
Suglaudę laikom auseles!

Tai džiaugsmas, tai širdies paguoda,—
Tiek įkvėpimo, ūpo duoda
Atgimusi mūs' Lietuva!
Per amžius būk sveika-gyva!

Kuomet pasaulis kapitalo
Išgožė kraują ir pabalą,
Tu—kuo tolyn, tuo vis tvirtyn,
Žydėdama žengi pirmyn.

O mes, žiūrėdami iš tolo,
Kada ir kaip tik kam išpuola,—
Smiltelę pilstom prie smilties,
Prie tos pat ruošiamės buitės.

Nepaisom tų niekingų tipų,
Ką priešo patvorin nukrypo,—
Platusis Markso vieškelys
Pasaulį kitą padarys.

Žydrį, skaisčių Tarybų saulę
Nušvis visam gražiam pasauliui,—
Išnyks brolžūdiški karai—
Imper'jalizmo pragariai.

Didi tai viltis viso svieto,
Tai pergalingas švyturys,—
Ten kiekvienam tikra yr' vieta,
Visus draugovėn sudarys.

KNYGA---NEMATOMAS MOKYTOJAS

A. GILMANAS

Virš dvidešimts metų atgal vieną rudens šventadienį lankiausi New Yorke pas giminaity. Tai buvo viena tų šaltų ir įkyrių dienų, kada nei vienas sutvėrimėlis nenori būti lauke, jei neverčiamas. Todėl tokiose dienose dažniausia rasi lankomuosius namie, o prie to dar, gal ir svečių.

Pas giminaičius radau du svetimus, nepažįstamus vyrus, sėdinčius prie didelio, apvalaus, klėtkuota klįjonke apdengto stalo, ant kurio stovėjo bonka kokio tai rudo skystimo, taipgi bonkos alaus ir stiklai ir stikleliai. Jie, taip sakant, jau buvo gan gerokai „įsitraukę.“ Pasodino ir mane prie to paties stalo, kaip svečiui ir pridera.

Tokiuose susitikimuose beveik be išimties tarp nepažįstamų kalba prasideda apie orą ir dienos gražumą ar negražumą. Tačiau čia kalba jau buvo įsisvyravus savo keliu, ir ji jau vėžių nebekeitė tik todėl, kad dar vienas atsirado. Kalba jau buvo, taip sakant, įkaitus apie reikalingumą ar nereikalingumą Lietuvai karaliaus.

—Ar ne taip?—atsigrįžęs link manęs klausė geltonplaukis vyras, apie trydešimtmetis, gerokai įkaitusiu ir paraudusiu veidu nuo „ugninio vandens,“ kaip tie indijonai sakydavo.

Mat, jis tik ką tvirtino, būk jeigu Lietuva neturės karaliaus, tai visa lietuvių tauta iširs, kai perdžiūvė akėčios, ir vėl svetimtaučiai valdys lietuvius.

—Jeigu aš valią turėčiau, tai visus karalius išvyrčiau kiaulių ganyti, —atsakiau jam. —O Lietuvai geriausia tvarka būtų socialistinė.

Tas mano posakis, rodosi, būtų jam įgiles. Kad jau pašoks vyras nuo krėslo! Rankas kelių kišeniuosna susikišo, kelnes vis tik aukštyn kilnojo ir šaukė:

—Tuos gadėm balšavikus tik iškarti reikia. O, mat, va, Lietuvai reikia burlokų ant Dievo spjaudyti!

—Kas gi žino, ar yra tokia asaba kaip Dievas, ar ne,—sakau.—O kitas dalykas, jeigu Lietuvoje socialistinę tvarką įvestų, tai juk tas nereikštų, būk kokie burloakai sugužėtų Lietuvon. Darbo žmonės Lietuvoj juk reikia šimta sykių daugiau lietuvių, negu visi Lietuvos ponai ir kunigai sudėjus sykiu. Niekam tokių sutvėrimų ant svieto ir nereikia, kaip ponai ar karaliai.

—Tai, mat, avingalvis! Kas gi tau darbo duos, jeigu ponų nebus? Kas gi fabrikus bildina? Kas

gi bankus runina? Jeigu Lietuvoj fabrikantų būtų buvę, tai nei vienas čia iš Lietuvos nebūt reikėję važiuoti. Vadinas, jeigu...

—Kaipgi? Lietuvoj ponų nebuvo,—jo kalbą pertraukiau,—juk gal ir pats nuo jų čia kailį nešei?

—Kokie ten ponai buvo?—vėl jis šaukė.—Keli ruskiai ar paliokai dvarponiai buvo ir dacol. Jeigu lietuviškų fabrikantų būtų buvę, tai Lietuvoje viskas difrents būtų. Dabar jeigu Lietuvoj karalius bus, tai iš kitų kontrų duos pinigų, statys fabrikus, geležinkelius, laivus į Ameriką važiuoti. Tada darbo ir pinigų bus.

—Čia ir bankierių ir fabrikantų yra galybės, o visgi visiems pinigų nėra,—vėl pertraukiau jo kalbą,—taip to nebus darbininkams ir Lietuvoje, nors ten būtų ir tuzinas karalių ir galybės ponų. Lietuvos darbo žmonės tik tada darbo ir pinigų turės, kada patys Lietuvą valdys.

—Mat, šneka, kai kiaules ganydamas,—jis vėl mane pertraukė, kumštelėjęs.—Visi balšavikai tik pliurpia—darbo žmonės, darbininkai, darbininkai. Kada žmogus dirbsi, susiseivysi, tai tokie snargliai ateis ir duok, jiems priklauso pusė. Kada visi Lietuvą mylinti geri žmonės ir kunigai dirba už Lietuvos gerovę ir tikėjimą, tai atsiranda visokių tokių rupužgalvių, kurie tik tyko viską sugriauti, gadėm senava...

Nežinau, ar jis būtų man rėžęs per makaulę ar ne, bet kada pastebėjau jį kumštį sugniaužus ir šaly taip prisigrūdusį, sėdėti ilgiau atrodė nebesaugu. Aš tuoj atsistočiau, o mano giminaitis, pastebėjęs nenormalumą, įlindo mūsų tarpan ir perskyrė mūsų argumentą ir mus.

Tuomi mano ginčas su nepažįstamu geltonplaukiu ir pasibaigė. Abu rastieji svečiai irgi prasišalino, dingdami man kaip iš akių, taip ir iš minties, net nesužinojau nei jų pavardžių.

Gyvenimas kaip ėjo, taip ir ėjo pirmyn, nežinodamas, ar kas baras, mušas ar bučiuojas nors ir už menkniekius. Per sekančius virš pustuzinio metų privirė visko pasauly: tūlus padarė iš bagotų biednų, kaip rusų buržuazija, o iš biednų—bagotus, kaip tūlus Amerikoj „butlegerius“; tūlus padarė susipratusiais darbininkais, o tūlus—darbininkų judėjimo priešais ir net pardavikais. Ištikrųjų, per tuos virš pustuzinį metų tiek įvyko, kad nei pats velnias savo ton skūron nesurašytų...

Neužilgo po to susirėmimo su tuo geltonplaukiu pas savo giminaitį, persikėliau gyventi arčiau New Yorko, kur nemažai pažįstamų turėjau. Todėl neretai dabar ir newyorkiečių parengimusna patekdavau.

Sykį newyorkiečiai—Am. Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugijos kuopa—turėjo surengę teatrėlį ir šokių senesnės dalyk miesto, broki randa visi netoli kaip nuo "lietuviški" Brooklyno, taip ir nuo garsaus visame pasauly Wall Streeto.

Aš sėdėjau svetainėj, kaip ir daugelis, ir laukiau pradžios. Belandydami literatūros pardavinėtojai pro sėdinčius, vienas jų prilindo ir prie manęs, laikydamas nemažą glėbį knygų, žurnalų ir laikraščių.

—Štai, drauge, turiu didelį pasirinkimą knygų ir laikraščių, lengvų ir sunkesnių skaitymų. Gal norėtum ko pasiskaitymui?—šuktelėjo jis į mane.

Pakračiau galvą, duodamas jam suprasti, jog nenoriu nieko pirkti, nežiūrėdamas visai ir į jį, skaitydamas dienos laikraštį. Vienok man jo balsas nudavė kaip kur girdėtas, ir paėmė žingeidumas į jį pažvelgti. Ir kokį nusistebėjimą apturėjau! Nagi, tas pats geltonplaukis, tik tų plaukų jau mažiau, kuris man norėjo "mordan" duoti, kad nenorėjau Lietuvai karaliaus!

Jis manęs, matyt, nebepažino, o aš jo ir nekludžiau, tik žiūrėjau į jį ir jo veikalą, ir misionau, kaip čia dabar tą dalyką sau išsiaiškinti. Argi būtų galimas daiktas, kad tas žmogus, kuris mažiau dešimtis metų atgal, taip sakant, su anuo svietu kalbėjos, dabar ne tik inteligentiškai elgiasi, ale dar ir prisimygusiai darbininkišką literatūrą pardavinėja?

Apsižvalgiau aplink ir pastebėjau pasienį stovint trejetą senyvių savo gerai pažįstamų newyorkiečių. Apleidau sėdynę ir nuėjau pas juos. Tuoj jų ir klausiu:

—Kas tas draugas, kuris štai pardavinėja literatūrą?

Vienas jų, juokdarys, atgal manęs užklausė: —O ką, gal jis tau pinigų skolingas?

Aš jiems atpasakojau savo nuotikį su tuom žmogumi, ir taipgi nusistebėjimą jį čia matant darbininkišką literatūrą pardavinėjant.

Jie visi pradėjo juoktis. Paskiaus atpasakojau visą atsitikimą. O buvo taip:

Po pasaulinio karo taip vadinamais mūsų lietuviškiems burdingieriams pradėjo pritrūkti gyvenimo vietų pas šeimynas. Ypatingai New Yorke taip įvyko greičiau iš priežasties kambarių sudėties mažėjimo ir pačių šeimynų vaikų suaugimo.

Tas geltonplaukis buvo vienas iš tų pavienių, kuriam prisėjo įieškotis naujos gyvenimui vietos. Pas šeimyną jau jam, kaip ir daugeliui pavienių, buvo nebeįmanoma gauti, tai įieškojosi pas kitus viengungius, kaip jau dabar buvo mada pavieniams gyventi. Ir per laimę ar nelaimę, jis pataikė pas mano pažįstamus Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugijos narius, kurie tryse gyveno.

Iš sykio jie turėjo nemažai susikirtimų dėl nuomonių skirtumo kas link politinio-ekonominio gyvenimo, bet laikui bėgant viskas pradėjo apsimti. Visuomet būnant stuboj laikraščių ir knygų, geltonplaukis biskis po biskio pradėjęs juosna pažvelgti. Pagalios vienas ALDLD narys pradėjęs skaityti balsiai knygą "Raistas." Tas dikčiai ir geltonplaukiui suinteresuotas, nes ten kalbama apie lietuvių, mėsą ir kitus dalykus, kurie labai surišti su bile vieno gyvenimu, taipgi ir su geltonplaukiu. Jie pradėję kiek apie knygoj rašomus nuotikius ir diskutuoti. Tas davė daugiau žingeidumo ir geltonplaukiui, taip, kad ir jis pats pradėjęs knygą skaitinėti.

Knygų pas šiuos ALDLD narius jau buvo nemažai, nes ALDLD jau tada turėjo apie dvidešimt įvairių knygų išleidus. O pavienių knygų kiekis jau buvo stebėtinas. Galėjo jau ir tada kalną knygų sukrauti, nes jau turėjo atspausdinus net apie šimtą penkiasdešimt tūkstančių atskirų knygų. O dabar, kada jau sukan ka ALDLD organizacijai dvidešimt penki metai gyvavimo, tai jos sąskaiton randasi antra tiek knygų.

Būnant tokiam dideliui skaičiui knygų ir įvairių—apysakų, istorijos, sveikatos, ekonomijos ir politikos klausimais—geltonplaukiui buvo ko pasirinkti. Sekanti knyga, kuri jam patikus skaityti, buvus "Aliejus," ALDLD išleista.

Vėliau geltonplaukis pradėjęs mažiau gerti, o daugiau gilintis į knygų skaitymą. Pagalios jis kaip ir visi nutilęs: vientik vartas knygas ir šnypščias pats sau vienas prie jų. Paskiau pradėjęs parsinėdinėti jau vieną kitą knygą, ir mano pažįstamiems nematyti.

—Ir iš tikrųjų, net nei pamatyti nepamatėme, kaip jis ne tik nebebuvo socialistinių minčių priešas, ale net ir mus pradėjo mokinti darbininkiškumo, net ir marksizmo. O dabar, žiūrėk, ką daro,—ranka parodė vienas draugas man atpasakojęs geltonplaukio persivertimo istoriją.

Aš nieko daugiau ir nebesakiau ir nieko nebe klausinėjau, tik pamislinau, gal ir tiesa, kaip posakis sako: "Su kuo tapsi, toks ir pats tapasi."

VINCAS KAPSUKAS

SENAS
VINCAS

(Apsakmėlis iš tolimos praeities)

Tai buvo įstabiai gražus sekmadienio rytas, kuomet patekėjusios saulės spinduliai, atsimušę į bažnyčios bokšto paauskuotą kryžių bei raudonų koklių stogą, mirguliavo ore smulkutėlytėmis, mėsomis bangelėmis. Gi patį šventorių, kunigų lavonus slėgiančius puošnius antkapius bei susirinkusius į atlaidus maldininkus, glamonėjo pavėsiai didelių medžių, pasipuošusių iškilmingąja vasaros grožė.

Gi bažnyčios link, visais keliais, ežiomis ir takeliais, tai važiuo, tai ant arklių jojo, tai pėkštiėjo Lietuvos kaimiečiai ir tvenkėsi aplink bažnyčią į didžiulę, mišrios publikos minią. Čia jie, susigrupavę į būrelius, dalinosi girdais apie besipleičiančius Suvalkijos dvaruose darbininkų streikus, „cicilistus“, rusų-japonų karą—būtus ir nebūtus įvykius.

Štai viena senyva moteriškaitė, apsimyniojus rožančių ant rankos, pasibrukus didelę maldaknygę po pažastį, linguodama galva, aimanuoją: „Sūdnoji artinasi, sūdnoji... Kas tai matė šiauštis prieš ciecorių, ponus ir kunigus? Antro lenkmečio susilauksime, kaip mane gyvą mato. Oi, nulaūžys ciecorius tuos ragus, nulaūžys... Vienus sušaudys, antrus iškars, trečius į Ciberiją išvarys, o tu, motinėle, viena likus, verk šunelį apsikabinus. Prieš vėją, anot kunigėlio, niekas nepapūtė ir nepapūs; kaip Dievas davė, kaip surėdė, taip buvo, taip ir bus.“

O kitam kampe šventoriaus du vyriškiai, būrelio žmonių apstoti, ginčijasi, kaip „cicilistas“ atrodo. Vienas tvirtina, kad „cicilistas“, tai raudonas nuo batų iki kepurės. Antras spiriasi, kad tai netiesia, kad tai tik boby prasimanymas. Socialistai, esą, žmonės, kaip ir visi, tik daugiau prasilavinę, apsisikaite ir iš kaimiečių kilę studentai. „Ir tu,“ įterpė jis, „jei daugiau proto turėtum, galėtum būti socialistu“.

„Durniau!“ Riktėlėjo užgautasis ir dadėjo: „Jeigu aš tiek proto turėčiau, kiek durniausias cicilistas turi, tai visus Geistaro kumečius, o kartu ir tave, jau seniai būčiau išvedęs ant streiko!“

Ir taip kalbos, tarsi kertamas miškas, tik ir traskėjo apie dvarų darbininkų streikus, socialistus, sukilimus prieš carą, nesekmingą Rusijos su Japonija karą ir kitas tų dienų naujienas. Moterėlės tik lingavo galvomis, aimanuodamos:

“Dievas mieliausias žino, ko susilauksime, ale gero, tai jau nebus.“

Vyrai vėl savotiškai išvadas darė, visaip spėliojo. O vienas stambaus sudėjimo, saulės nučiuotu veidu, rūščios išvaizdos žmogus, garsiai ir drąsiai kalbėjo: “Aš slūžėjau vaiske ir žinau caro sylą. Daug lengviau su savo kakta, vaikine, pramuši bažnyčios mūrinę sieną, nē kaip piktuoju ką nors išgausi iš karaliaus. Ale ponams ragus aplaužyti, tai verkiant reikia. Dvarponiai jau ant tiek užrietė savo nosis, kad kumetį žmogum nelaiko. Pono kiaulės turi geresnius tvarčius, ne kaip mūsų kumetynės! Sienojai išpuvė, pamatai išgriuve, stogai kiauri, krosnys sugriuvusios, o durys nesilaiko ant zovieky. Krosnys pilnos tarakonų, blakių, svirplių ir kitokio brudo; sienos pilnos pelių, o pamatai žiurkių ir rupūžių. O kaip pradeda lyti, tai bėga per sienas ir lubas. Bulvės palovėj supūsta, žiurkės sugraūžia, o rupūžės kvarkia kaip pavasaryje prėduose. Pareini sulytas iš dvaro, stuba priirūkus, per visus kraštus bėga vanduo, asloj vienas purvynas, lova prilyta—nēr kur dėtis. O paprašyk pono, kad užtaisytų stogą, užlopytų skyles sienose, sutaisytų krosnis, tuoj tau atkirs: ‘Jei tau pas mane negerai, tai gali išeiti’.

“O kur eisi, kad visur ta pati pekla? Dar kad nors dorensnius rugius duonai duotų, bet vienos diršės ir kūkaliai. Duona ant ližės nesilaiko, o iškepęs praryt negalima. Sakau jums, kad doro gaspadoriaus šuo daug geriau užlaikomas, ne kaip dvaro kumetis! Su javais dar kaip ten nebūtų, dar nuėjės su maišu, tuščiu nereikia grįžti. Ale jau su ta alga, tai eik neėjės, prašyk neprašės ir vis grįši musė kandės. Tai pono nėra namie, tai su svečiais užimtas, tai atiek kitą syk, smulkii neturiu. O nežino, kad jo kumetis nē druskos neturi už ką nusipirkt. Ilgiau kentėti jau negalima ir jeigu bent vieną cicilistą Dievas atvestų į mūsų dvarą, aš pirmas išeičiau ant streiko!“

Aplink šitai kalbančių žmonių būrelius sukinėjosi ir jaunas, truputį kumtelėjęs vaikinukas. Jo žvabigų akių žvilgsniai, tarsi lengvasparniai drugeliai, tupinėjo ant kalbėtojo veido, užuojauta spinduliudami. Jis savo jautria klausia įsiskėjo skaudžiausios dvaro darbininko kūne vietos. Jis saujoj apgniaūžęs turėjo mažu-

tę užrašų knygelę ir paišeliu žymėjosi ano kumečio žodžius. Juk jam reikės kalbėti į dvaro darbininkus, jų pačių žodžiais... Reikės pakišti dvarponiui po nosia kumečių reikalavimus, o tie reikalavimai bus išplaukę iš tų pačių kumečių krūtinų... Jis pasiryžęs savo kalba užgrūdinti dvaro darbininkus tokiu pasiryžimu, kad tik vieningas, iki pergalės streikas, suteiks jiems žmoniškesnį gyvenimą! Dvarponis turės pasirinkti vieną iš dviejų:

“Išpildai savo darbininkų reikalavimus?—dirbam. Neišpildai?—streikuojam ir streikuojam iki pergalės!”

Vienok tarp šitų visų kalbų bei ginčų girdėjosi ir skardus dvaro ūkvedžio, stambiai vokiečiuopiantis balsas: “Ei, Jurai! Rytoj su griebike ateisi pono rugius kirsti už karvės ganyklą. Pasakyk ir savo kaimynui, Petru, kad ir pats ateitų ir griebikę atsivestų. Ei, Mikai! Už palūkanas, ką esi skolingas ponui už karvę, žiūrėk, kad rytoj ateitum rugių kirsti. Turi atsivesti ir griebikę, supranti?”

Ir taip ūkvedžio įsakinėjantis balsas graudeno visuose kampuose. Jis ragino prie pono rugių kirtimo visus tuos plecininkus, kurie gale dvaro lauko lindėjo savo mažutėse grintelėse, po sklypelį žemės turėdami, ir už vienokią ar kitokią pono “mielaširdystę” turėjo atidirbti pono nustatytą dienų skaičių. Nesutikau su pono nustatytu dienų skaičium už karvės ganyklą ar pievos sklypelį, lai tavo karvutė dvesia badu, o tu su savo vaikeliais srėbk nebaltytą putrą ir nei sviestelio šaukšteliu, nei šūrio šmoteliu nepaguosi nei savęs, nei vaikelų.

Varpų gaudimas nutraukė visas kalbas ir suginę žmones į bažnyčią. Iš bažnyčios išsiveržė jaudinanti vargonų melodija ir pasigirdo suderinto choro giesmės melodija—“Pulkim ant kelių visi krikščionys.”

Žmonės kaip bažnyčioj, taip ir šventoriuj, tarsi lankstus kanapių laukas, audrai užėjus, prilinko prie žemės. Gi vargonų ir giesmininkų balsais harmoningai suderinta, sielą jaudinanti giesmės melodija skrido ir skendo snaudžiančių medžių lapuose.

Streikas!

Dvaro skambalui sutalandavus, iš ilgo, apsamanojusio, šiaudiniu stogu ir iki langų į žemę sulindusio kumetyno pasipylė moterys bei vyrai į dulkėmis “grįstą” gatvėlę ir dulkių drėgnės lydimi, žingsniavo dvaro link. O dvaro kieme prie jų prisidėjo ir kitas toks būrys ir ilga gyvų žmonių grandinė patyliukais tarpusavyj šnekučiuodama, slinko į dvaro rugių lauką.

Tik ką patekėjusios saulės spinduliai, atsimušę į ant vyrų pečių nešamus plieninius dalgius, atšvaistavo į paskui juos einančių griebikių veidus. Šalikelyj snaudė to paties dalgio laukiantis vasarojus, besiprausdamas blizgančios rasos lašuose. Šitą gyvų žmonių retęjį tempė paskui save išsidžiai ant arklio nugaros sėdėdamas, dvaro ūkvedis—ekonomas. Paskui ūkvedį ėjo, vos tik arkliui ant kulnų neužlipdamas, didelis, peatingas apie trisdešimt metų vyras. Tai pirmas kirtėjas—Juras, o šalia jo ėjo, parinkta jam griebikė.

“Ale žiūrėk! Jurui ir griebikę ne pėkščią parinko,” pastebėjo viena iš moterų.

“Ponas žino, kas prie ko tinka. Jei vienas durnius bėgs, tai kitas durnius jį vysis, o vis tam pačiam ponui ant naudos”, įterpė atsigrižęs vyriškis.

“Ne už dyką vakar atlaidamas pasibaigus ponas pakvietė Jurą į dvarą ir pasodinęs su kurmonais už stalo, priešėrė ir prigirdė. Tai šiandien, atsiilygindamas ponui už vaisės, bėgs su dalgiu nei akis išdegęs, o paskui jį ir visi kirtėjai. Ot, kaip!” Iškošė pro didelius ūsus pirmojo kaimynas.

“O dalgį ar už dyką ponas iš Prūsų jam parvežė? Aure, ir grindis į jo butą naujas sudėjo ir stogą ties jo butu užlopė,” patėmijo viena iš moterų.

“Kad būt vienybė, susitarimas, tai tokie Jurai tegul sau bėgiotų. Jeigu kiti paskui jį nebėgtų, tai ir jis neturėtų kur bėgti. O dabar, bėga kai nagaika plakamas pono paglostytas, paleintas Juras, paskui jį—Petras, paskui tą—Tamošius ir visi, o ponui to tik ir reikia. Mat, kaip durnius durnių vejasi, tai pono mašna pučiasi,” drąsiai pareiškė vakar ant šventoriaus kalbėjęs drąsuolis.

Tarp šių naginėtų ir klumpėtų žmonių būrio, ėjo dalgį ant peties užsimetęs, į kiauurus kamašiuokus įsistojęs ir vakar ant šventoriaus matytas vaikinukas. Kas jis tokis? Niekas nežinojo. Tik vakare ūkvedis pasiteiraus, už kurį iš skolininkų jis dirbo, tam bus užrašyta ir ano atidirbta diena.

Prisiartinus prie rugių lauko ir ūkvedžiui parodžius nuo kurio galo pradėt, sužvangėjo galastuvai į dalgių ašmenis ir pasigirdo dalgių šnarėjimas ir rugių šiuržėjimas. Juras, dideliais žingsniais matuodamas, guldė pradalgę pats pirmutinis, nuo jo neatsilikio ir kiti kirtėjai. Tik niekam nepažįstamas vaikinukas, suklypusiu dalgiu švaistydamas, yrėsi pats paskutinis ir niekas nenugriebė jo nukirstos pradalgės.

Juras išvaręs pirmą pradalgę, sugrįžo atgal ir radęs nenugriebtą pradalgę, riktelėjo j ant arklio sėdinti, kiek toliau nutokusį ekonomą:

"Ei, ponas ekonomai, jok šia! Čia vienas velnias be griebikės!"

Nenugriebta pradalgė sulaukė visus kirtėjus. Atkulniavo prakaitą nuo kaktos šluostydamas ir pats kaltininkas. Ūkvedis atsiskubinęs piktai pasiteiravo: "Kuris čia toks, kad be griebikės atsivilko?"

"Ugi tas, ana va, varliokas, ponai", parodė j vaikiną Juras.

"Keno tu ir už ką dirbi?"

"Už save, ponas", atsakė užklaustasis.

"Tai kieno tu, po velniais?"

"Niekenio. Aš atėjau tik su ponais pasikalbėti."

Ir nieko nelaukęs, Juro pakrikštytas "varliokas", pradėjo rėžti ugninę, giliai j kumečių širdis grimstančią prakalbą. Darbininkų būrys, tarsi užhipnotizuotas, net kvėpavimą sulaukęs, spoksojo j kalbėtojo lūpas, gaudė kiekvieną jo žodį ir dėjosi sau j širdis. O ūkvedis kaip išsižiojo dar ką tai norėdamas sakyti, taip išsižiojęs ir sustingo! Tik jo arklys, prunkšdamas ir linguodamas galva, tauškino dantimis j geležinius muštukus. Kalbėtojas kalbėjo veik išimtinai vakar ant šventoriaus kalbėjusio kumečio žodžiais, o iš klausovų akių pradėjo riedėti ašaros. Jo žiedrių akių užuojauta spinduliuojanti žvilgsniai atsimušinėjo j ašaromis pasiriususias dvaro darbininkų akis, saulės nubučiuotus ir rūpesčiais išvogtus veidus. Jo žodžiai nei švelnutė daktaro rankoj vata, šluostė skriaudų atvertas, dvaronių krūtinėse žaizdas.

Ūkvedis kiek atsikvošėjęs ir supratęs, kas čia dedasi, sudrožė stirnakoju arkliui per šlaunį ir tartum viesulu nešamas, dulkių drignės vejamas, nurūko dvaro link, nė neatsižiūrėdamas. O pasuk jį, sijauną pasikėlus, net cypdama, nulapsėjo ir viena davatkėlė.

Tarp su nuostaba prakalbos besiklausančių darbininkų ir darbininkų būrio, nerimastavo tik vienas Juras. Bėgti paskui ūkvedį ir davatką j dvarą Juras neturėjo drąsos, o streikuoti bijojo, kad ponui nenusidėjęs. Jis trypė ant vietos, braukė briežukus kurdamas tuščią pypkę, kol kalbėtojas savo skaudžiais žodžiais nepradėjo plakti Juro sąžinės. Kada kalbėtojas išdėjo visą tiesą jam j akis, Juras pradėjo vertki gėdos ir apmaudos ašaromis. Kalbėtojas baigė šiais žodžiais:

"Ne tik jūs, broliai ir seserys, turite savo Jurą, kuris pono delnu per petį patekšlentas, pono

nugrauztą kaulą apčiulpęs, bėga su dalgiu, kad ir jūs paskui jį bėgtumėte. Jis savo stipriom rankom graužia tokius pat darbininkus, sunkia jų prakaitą, o rubliai byra j pono kišenų. Po tokį Jurą turi kiekvienas dvarponis. Tai sliekas, kurį ponas užmovęs ant savo meškerės krūkučio pasigauna gabalą aukso. O kuomet tokie Jurai, iš peties belupdami, patrūksta, gauna dusulį, paliegtą, tai ponas, varydamas iš savo dvaro, dar ir šunimis užpjudo!"

Šitie tiesos žodžiai taip pritrenkė Jurą, kad jis nedrįso pakelti savo akis, idant jos nesusidurtų su kitų darbininkų akimis. Jis jautėsi, kad žemė išslydo jam iš po kojų. Juk vakar ponas, patekšlenęs delnu jam per petį, dadėjo: "Kad visi kumečiai būtų tokie darbštūs, kaip tu, Jurai, tai sugyventume, kaip broliai. Tinginį turi spardyti, kaip šunį ir dar vaktuotis, kad jis tau j koją neįkastų... Aš tavęs, Jurai, neužmiršiu. Duodu tau žodį, jog už poros metų niekas tavęs nevadins Juru, tu būsi ponas ekonomas!"

"Na, o dabar," mąstė jis, "velnias čia atnešė tą prakeiktą cicilistą ir velniam čia tų streikų reikia? Būk geras ponui, tai ir ponas tau bus geras... Nestreikuosi, kuomet visi streikuos, akių niekur neiškiši, pirštais pradės badyti ir dar šveistinės gali gauti. Streikuosi, nusidėsi ponui, tai kaip buvai Juras, juom ir paliksi."

Kalbėtojas baigęs kalbėti ir perskaitęs streikierių reikalavimus, kuriuos pats buvo surašęs, dadėjo: "Dabar, broliai ir seserys, jūsų visų būvio pagerinimas randasi jūsų pačių rankose! Jeigu jūs, išėję ant streiko, stovėsite visi kaip vienas už šiuos reikalavimus, nesilenksite prieš poną ir neisbėgiosite kai avys vilką pamačiusios j visas pones, o statysite savo kietus ragus—*viską laimėsite!*"

"Ar sutinkate mesti darbą ir streikuoti tol, kol nebus išpildyti visi reikalavimai?"

"Sutinkam! Sutinkam!"

"Ar prižadate stovėti visi už vieną, o vienas už visus?"

"Streikas iki pergalės!"

"Valio!"

"Lai gyvuoja vienybė!"

Po šių šūkių tapo išrinktas streiko komitetas, bet su ponu stoti akis j akį nutarė eiti visi. Dalgiai sužvilgėjo virš žmonių galvų, o tarp dviejų streiko komiteto narių, didelių ir petingų vyrų, suklpusį dalį ant peties nešinas, džiaugsmą iš savo akių barstydamas, linksma atšvaistą ant veido nešinas, nedidukas ūgyje, bet milžinas dvasioje—išdidžiai ir drąsiai žingsniavo ir streiko vadas.

Milžiniškas prinokusių rugių lauko plotas, švelnaus vėjalio užgautas, lingavo savo pasiūliausiomis varpomis. Kur tai vasarojuje, kūdikišku balseliu, perspėdinėjo streikierius putpelė: "Gausit mušt, gausit mušt."

O dobilų lauke ginčijosi griežlė: "Laimės, laimės."

Gi varna skrisdama virš galvų abejojo: "Gal gal, gal-gal."

Būrys atmaršavęs prie pono palocių, kuriuos gaubė didelių medžių pavėsiai, kur gėlių, grūšių bei obuolių kvapsnis priminė Adomo ir Jievos rojų—sustojo prie žydinčiomis vijoklėmis apsiraičiusių gonkų. Čia dvelkė ramybė, prabanga, perteklius, švara, grožė, išsidumamas. O ten, kumetyne, tarsi visai kitam pasaulyje—purvas, dulkės, skurdas, alkis, ašaros, dejonės, pelės, žiurkės, rupužės—skriaudų praraja.

Sužvilgę palociaus stiklinės durys ir pro jas išėjęs ūkvedis, pykčio apmestu, o baimės at-austu balsu, pareiškė: "Ponas nori žinoti, ko jūs norite?"

"Mes su tavim, ponas ekonomai, šiandien nekalbame. Mes kalbėsime tik su pačiu ponu arba einam namon," atsakė streiko vadas.

"O ponas su valkatom nekalba. Nešdinkis iš kur atsibastei, o jei ne, tai mes tave išnešdinsime! Supranti!"

"Pabandyk!"

"Pradėk"

"Vyrai! Išsijungkime dalgiakočius! Tik tegul tas bambizas pradeda!"

Šūkavo atskiri, pasiryžimu užgrūdinti vyrų balsai. Tai jiems nutilus, prabilo pats streiko vadas: "Gera, jeigu ponas nenori su savo darbininkais kalbėtis šiandien, tai mes jį prakalbin-sim rytoj. Bet tegul neužmiršta to, kad bus per-vėlu kalbėtis tada, kuomet nekirsti rugiai jau bus išbūrę į švarpų."

"Tegul ponas žino," tęsė jis, "kad čia dar neviskas. Tai tik streiko pradžia. Jeigu nebus iš-pildyti darbininkų reikalavimai, išeis ant strei-ko ir šerikai, karių melžėjos, kurmonai, lekajai, kerdžius ir piemenys."

Jo kalbos žodžiai skraidė visame dvare, skrido per atvirus palociaus langus, atsimušinėjo į puo-šnias, atvaizdais nukabinėtas sienas ir, tarsi vily-čios, smigo į pono ausis, kuris užlindęs už lango papuošalo, piktais žvilgsniais šaudė kalbėtojui į veidą.

Ūkvedis bėgėdai nuleido rankas ir lig supara-lyzuotas ranka atsidaręs stiklines duris, įkiūti-no į vidų. Per streikierių veidus nuplieskė pasi-ganėdinančios šypsenos prašvaistėlė, o kalbėto-

jas pusbalsiai nusidžiaugė: "Jeigu šitaip laikysi-tės, streikas bus laimėtas. Jau ekonomą už nosies privedę pastatėm į kampą. Pastatysim šalia jo ir patį poną, jeigu jūs ir prieš poną taip drąsiai išstosite."

Pro tas pačias duris išėjo apmauda degdamas, iškaitęs, kaip žarija, ir patsai ponas. Jis pasirė-męs rankomis ant grotelių barjero ir metęs ug-ninį žvilgsnį kalbėtojui į veidą, trumpai nukir-to: "Na, tai ką tu man pasakysi?"

"Nedaug, ponas," rimtai atsakė užklaustasis, ir tęsė: "Tiek teturiu pasakyti ponui, kad jau išmu-šė valanda, pribrendo laikas, kad ir dvaro kume-tis turi tapti žmogumi. Gana jam dirbti nuo auš-ros iki sutemos. Gana lindėti kiaurais stogais, supuvusiųose, žiurkių ir rupužių pilnuose laužuose. Gana po dešėtkus kartų vaikščioti pas poną, prašinėti ir vis negaut to mažo, kruvinu prakai-tu uždirbto našlės skatikėlio, kurį jūs vadinate alga. Gana vietoj grūdų, maitinti savo darbinin-kus diršėmis ir kūkaliais!"

Tai išdrožęs, perskaitė streikierių reikalavimus ir dadėjo: "Kol šitie visi reikalavimai nebus iš-pildyti, kol ponas nepadėsi po jais savo parašo, kad sutinki išpildyti reikalavimus, tol nė vienas rugių pėdas nebus sukirstas! Argi tau ne gėda, ponas, šitaip skriausti, taip begėdiškai išnaudoti tuos žmones, kurie tave dengia, tau turtus krau-na ir maitina?"

Ant paskutinio žodžio "maitina", ponas net krūptelėjo taip žymiai, tarsi koku žabėliu kas būtų sukirtęs jam per nosį. Jis nieko neatsakęs ištisė ranką ir paėmęs nuo streiko vado popie-rį, ant kurio gražia rašysena buvo surašyti dar-bininkų reikalavimai, įsivravo pro duris į vidų.

Vyrai suguldė dalgius ir žvalgydamiesi į vienas antro nušvitimus veidus bei gražia šypseną pražydušias lūpas, susėdo ant trumpai nupjautos pievelės. Jų širdis kuteno koks tai jiems sveti-mas malonumas, jų sielas jungė savitarpinė už-uojausta, kuri ugdė nesulaužomą pasiryžimą lai-mėti kovą. Jie jautėsi, kaip vienos šeimos nariai, bendrai išstoję prieš žiaurią, juos visus lygiai skriaudžiamą pamotę.

"Ale kur mūsų Juras?" Pasigedo vienas iš vy-rų ir visų akys pradėjo jo jį ieškoti, bet niekur nesurado.

"Tokių šunuodegių mums ir nereikia," pridėjo kitas.

"Įdėkime dar vieną punktą į reikalavimus, kad jeigu Juras dirbs, tai mes nedirbsime," pataisė kas tai iš būrio.

"Sutinku! Tegul eina ponui...", pridėjo tre-čias.

Kada streikieriai šitaip šnekučiavosi, tai ponas, raudamas ir baldamas iš pykčio, skaitė jų reikalavimus. Bet pasakyti kalbėtojo žodžiai: *"Argi tau ne gėda, ponas, šitaip skriausti, taip begėdiškai išnaudoti tuos žmones, kurie tau tur-tus krauna, dengia ir maitina?"*—nedavė jam ramybės, jo sąžinėj ėjo persilaužimas.

Juk iki šiol, kaip visi Lietuvos dvarponiai, taip ir šis manė, kad ne juos darbininkai, bet jie darbininkus prigludžia, dengia ir maitina. Jei-gu nebūtų dvarų ir ponų, tai kur jie gautų dar-bus ir užlaikymą? Bet dabar šis streikas sukė-lė revoliuciją pono mintyse!

"Jeigu jie streikuos," mąstė jis, "rugiai ir kviečiai išbyrės, karvės baubs neėdusios ir ne-melžtos, lekajai negamins valgio, kurmonai nepa-kinkys arklių į karietas, kerdižius ir piemenys neganys bandos, tai ką aš, generolas be armijos, po velniais, pradėsiu?"

Tai apmąstęs, dar kartą perskaitė reikalavi-mus ir jam visi rūpesčiai, tarsi pačios lubos, sugriuvo ant galvos. Atostogos baigėsi, sūnus iš-važiuoja į Šveicarijos universitetą, o dukrė į Vil-niaus gimnaziją. Šimtinė ne pinigas ant parė-du, mokslo ir užlaikymo. Į sūnų, tai lygiai kaip į tą kiaurą maišą, tėvas nespėja kišti pinigų. O čia tie nuolatiniai baliai, ponios ir panaičių pa-rėdai, ryte pinigus ryja.

Gi patys ponai, vaikus į mokyklas išleide, ru-gius bei kviečius pardavė, nusitarę važiuoti į Pa-ryžių ar kitą kokį šiltą užsienio kampelį, kad Lietuvos rudens paniurusį dienų ir klaikių nak-tų išsibodėjus. O dabar tas, prakeiktas streikas, visus pono planus sugriauna, visas gražias sva-jones ištąško, sutrupina. Ar tai ne pikta?

Ant kiek kalbėtojo žodžiai ir vieningas strei-kierių pasiryžimas buvo padarę poną bėgėju, ant tiek šis apmąstymas iššaukė pas jį bajorišką pa-sipūtimą, išdidumą bei jo valios ir galios nepa-laužiamą nepaliečiamybę. Pas jį nubudo dar nuo tėvo paveldėtas baudžiavos laikų žiaurumas...

"Argi aš, ponas Gau-skis, nusilenksiu prieš tą sliėką, kurį traiskė mano tėvo čėbatai?! Ne, ir dar kartą—ne! Ir jeigu aš nusilenksiu prieš kumečius, tuos tinginius ir tą valkatą, tai mano tėvas kniupsčias apsisverstų grabė!"

Jis sugniaužė kumštis ir pašoko nuo krėsl-o, bet ant pievelės sėdinčių streikierių, atsimušę per langą į jo akis nušvitę veidai, dar labiau jį uždegė. "Ar tai galima daleisti," klausė pats sa-vęs jis, "kad purvini kumečiai, išstatę kokius ten reikalavimus, dar dantis rodytų savo ponui?! Pasirodysiu, kaip save gerbiamam ponui pride-ra pasirodyti ir atliktas kriukis!"

Jis pagriebė nuo stalo reikalavimus ir pasi-nešė durų link. Jis buvo pasiryžęs išdidžiai, krū-tinę atstatęs išeiti ant prieangio ir suglamžęs saujoje popierį tēkšti vadui į veidą ir nē žodžio netarus, užtrenkti palociaus duris. Bet tuom tar-pu jo ausyse pasikartojo žodžiai:

"Kol nebus išpildyti šie reikalavimai, tol nē vienas rugių pėdas nebus sukirstas! Nekalbi su mumis šiandien, tai kalbėsi rytoj. Bet atmink, ponas, kad bus po laikui kalbėtis tada, kada ru-giai ir kviečiai jau bus išbyrėję iš varpų!"

Jis vėl atpuolęs į pirmąją bejėgystę, sudribo į krėslą ir dar kartą perleides per akis reikali-vimus, pradėjo apmąstinti. Pirmiausia buvo rei-kalaujama, kad tuoj būtų išmokėtos užvilktos darbininkų algos. Kad už praeities dirses ir kū-kalius tuojau būtų atmieruota po du pūru pirma-eilių rugių kiekvienai šeimai ir pirmieiliai rugiai turi būt duodami ateityje. Kad būtų nauju stogu uždengtos kumetynės, užtaisytos skylės pama-tuose bei sienose; sudėtos naujos grindys kam-bariuose, sutaisytos klojinys, durys ir sudėti lan-gų stiklai.

Paskui sekė darbo dienos laikas, pakėlimas algų ir kiti smulkesni reikalavimai. Tai perskai-tęs ponas, sunkiai atsikėlė iš krėsl-o, perėjo ke-lis kartus išilgai salioną, sėdo prie raštstalo ir pasirašė po reikalavimais. Išėjo į kitą kambarį ir sugrįžo abu su ūkvedžiu ant gonkų. Streiko vadas, paėmęs iš pono reikalavimus su pono pa-rašu, džiaugsmingai šūktelėjo:

"Garbė dievui ant aukštybių! Streikas laimė-tas!"

"Valio! Valio" Atgarsiauo streikierių balsai.

Po tam ponas atsivertęs knyga, iššaukinėjo vi-sus darbininkus pavardėmis, o ūkvedis išmokėjo jų užvilktas algas. Streikierių ne tik lūpos šyp-sojosi, bet ir iš akių spinduliavo džiaugsmo pra-giedruliai. Kada algos tapo išmokėtos, ponas at-sigrįžęs į ūkvedį, garsiai pareiškė: "Dabar ves-kis juos į sandėlį, atmieruok po du pūrus ru-gių, lai nešasi, kepsi duoną ir valgo."

Moterys protekinės lapsėjo į kumetynes, kad atsinešti maišus rugiams supilti. Vyrai sveikino streiko vadą, dėkojo už padarytą jiems gerada-rystę, juokaudami ir džiaugdamiesi—žingsniavo paskui ūkvedį. Kuomet visas būrys atėjo prie sandėlio durų, streiko vadas įteikė vienam iš ko-miteto pono pasirašytą dokumentą, paspaudė jo ranką ir dadejo:

"Sudie, broliai. Aš atlikęs savo užduotį, nėsu jums reikalingas. Jūs laimėjė streiką, mokėsite tuos laimėjimus ir apginti. Tik niekados neuž-

mirškite to, kad vienybėj randasi darbininkų galybė."

Vyrai, vieni vadindami jį ponaičiu, antri—draugu, tretį—tamsta, griebė jam už rankos, sveikino ir dėkojo su džiaugsmo ašaromis akyse. O komiteto narys, kuriam buvo įteiktas dokumentas, apsikabinęs pabučiavo ir su džiaugsmo ašaromis akyse maldavo: "Neikite dar, drauge. Tuo bus pietūs, tai maniškė nors sūrio šmoteliu ar pieno lašeliu pavaišins jus... O kaip mums būtų malonu, kad nors valandėlę galėtume su jumi pasikalbėti... Neikite."

"Labai ačiu. Ir aš norėčiau su jumis pasikalbėti, bet neturiu laiko. Manęs laukia ir kitų dvyrų darbininkai."

"Kad nors pavarde draugo žinočiau, jei galiama?"

"Mano vardas—Vincas. O kaslink pavadės, tai... apsižiūrėkite, kaip jus ponas suks."

Tai pasakęs, užsimitė suklypusį dalgį ant peties, pasakęs dar kartą sudie ir užtraukęs dainelę "Dabar vyrai laikas geras, visur bunda proletaras,"—nutraukė savais keliais. Vyrai lig užhipnotizuoti, spoksojo į atsitolinantį vaikiną. O kada jis dingio už dvaro trobėsių, vienas iš jų pasiteiravo: O ką jis norėjo tuom pasakyti—žiūrėkite, kaip jus ponas suks?

"Tai ar tik nebus Kapsuks?"

"Kapsuks! Kapsuks!" Šūkalojo atskiri vyrų balsai.

Kada rugiai tapo išdalinti, tas pats vyrų ir moterų būrys vėl traukė į rugių lauką. Ėjo tie patys žmonės, blizgėjo tie patys dalgiai, vilniavo vasarojus, lingavo rugių varpos. Tik žmonių veidai dabar buvo nušvitę didžiulio džiaugsmo prošvaiste. Jų akys sveikinosi džiaugsmo žvilgsniais, jų širdis kuteno šilto jausmo dirksniai, o lūpos nešinos iššauktą iš gilumos sielos šypsena.

"Ot jums ir pasikąsti cicilistais—cicilistai šio ki, cicilistai toki. O atėjo vienas cicilistas ir nušluostė visiems ašaras," čiauskėjo viena moteriškaitė.

"Žiūrėkite, ir ponas ekonomas joja nei musė kandęs ir tyliai kai žado netekęs," pastebėjo kita.

"Ir pono bajoriška skiauturė nuleipo," įsikišo vienas iš vyrų.

"Pasakė, kad paėmęs už nosies poną pastatys į kampą ir pastatė," pajukavo kitas.

"Ale kas jam tuos reikalavimus padiktavo? Iš kur jis galėjo žinoti, kokios mūs kumetynės, kokius rugius ponas mums duoda ir kad algų neišmoka?"

"Tam jie ir socialistai, kad žinoti, kaip dvaro kumečiai gyvena, ot kaip."

Paskui šitą linksmai čiauskinančių žmonių būrį, kiūtino ir galvą nuleidęs Juras, o paskui jį ir jo griebikė. Kada jie prisiartinio prie jau pradėtų kirsti rugių ir pradėjo galasti dalgius, vienas pastebėjęs Jurą, garsiai riktelėjo: "Nugi va ir Juras atsirado!"

"Tai ar ir vėl bėgsime nei durniai paskui jį?"

"Ei, ponas ekonomai! Dar vienas punktas neišpildytas. Mes Jurą išmetam, kaip... iš mėsos! Jeigu jis dirbs, tai mes nedirbsime," drąsiai pareiškė vienas iš komiteto narių.

"Šalin sunuodegis iš darbininkų dalgių!"

"Tai ką sakai ant to, ponas?"

"Dirbkite, vyrai. Kerdžius apsirgo, tai Juras eis bandos ganyti," rimtai atsakė ūkvedis.

Jo atsakymą palydėjo garsus, pasiganėdinantis vyrų ir moterų juokas ir dalgiai pradėjo guldėti rugių pradalgės.

***

Ant kiek darbininkai pralinksmedėjo, ant tiek ponas su ūkvedžiu subejgėjo ir suminkštėjo. Ūkvedys, pirmiau leidęs ant darbininkų gerkle, užėjęs juos kaip šunis, dabar, tarsi žado netekęs, tylėjo. Nuo kumetynės stogo pradėjo risti supuvę, dulkių pilni, pelėsiais dvokianti šiaudai, o jų vietoj plėtėsi naujų šiaudų stogas. Tauškėjo plaktukai į naujų grindų vinis, kvepėjo pušų sakai ir šviežias molis nuo naujai permūrytų krosnių.

Kas nušluostė skriaudžiamų kumečių ašaras ir nulaužė dvarponiams ragus? Tai visą savo gyvenimą darbo žmonių gerovei paaukojęs, šiandien Sovietų žemėj besilijęs, Vincas Kapsukas.

Rugiapjūtė Naujoji Lietuvoj

Saulė žaidžia aukso varpom,
Saulė kviečia mus.
Su žalia, nauja jaunyste
Eiti į laukus.

Saulė takus perlais bārsto—
Žengkime sparčiau.
Žemėn svyra aukso varpos—
Dalgį spausk tvirčiau.

Nors pūslėtos tavo rankos
Džiaukis ir dainuok,
Tau auksinės varpos svyra—
Laimė nedvejok.

Skamba dainos sutartinės
Lietuvos laukuos.

Kas daug vargo daug kentėjo,
Tas dabar dainuos. A. Jankus.

Gyveno Ponai Dvaruose

1.

Užu didžio dvaro jovarai paraudo,
jovarai paraudo uogų rausvuma.
O prie kumetyno ašaroms ir raudai
davė valią didžią motina sena.
Dvaro rūmas švyti, dvaro rūmas baltas.
Tai smagu kas naktį pauliot dvare.
O iš kumetyno iš lentų sukaltas
eina grabas baltas lauko pabare.
Išneša grabe tam sūnų mylimiausią,
motinos paguodą, džiūgesį širdies.
Niekas, niekas, niekas. Niekas nepaklausia,—
tai kodėl tą jauną amžiams išlydės?
O todėl, kad dvaro baltas rūmas švyti.
O todėl, kad vargas gniaužė už gerklės
ir kad kumetyne saulės nematyti,—
tai todėl tą jauną amžiams išlydės.
Bet tai paskutinės tokios liūdnos dainos,
bet tai paskutinį išneša grabe.
Šiandie kumetynas keliai ir eina—
eina šeimnininku visame dvare!

2.

Dvaruos geltoni lapai krinta.
Nešioja vėjas švilpdamas lapus.
Išneš jis lūšnoj vargą išaugintą,
išneš ir viesulais nupūs.
Gyveno ponai dvaruose ir tuko
ir garbino senolius rėmų raižinius:
tasai sušaudė žmogų klūpantį,
šis užkapojo žmogų be žinios.
Aplink dvarus gyveno kumetynai
graudžiam likimui nešt.
Dvarai vargų marias plukdino
visiems žmonėms nuskešt.
Išekite! Išekite visi iš lūšny
neskešt, o laimės imt!
Naujųjų laisvės vėjų užta
naujiems darbams užgimt.

3.

Ir pakilo, supleveno
raudonoji vėliava.
Uždainavo džiaugsmo dainą
prisilėgtoji Lietuva.
Sudundėjo laisvės dūžiai

Lietuvos žeme, dangum.
Atiduokit, prispaudėjai,
mūsų gražią žemę mum!

4.

Nei vieno pono
Lietuvoj laisvoj
nėra!
Gyvena darbo žmonės
plačiuos laukuos ir miestuos ir
dvare!

5.

Nebeliko pono.
Ponas išgarmėjo...
Liko tik cilindras, puštalietai du.
Liko kumetynai,
purvina alėja
ir be galo krašto skurdo ir bėdų.
Nebereiks cilindro,
anei puštalietai.
Tokis puštalietais ne į kovą stot.
Ponui uliavoti,
ašarėles lieti,
tokiu puštalietu pasivandrovot.
Nebeliko pono.
Vargas nelapos jau,
nebeliks ir lūšny darbo Lietuvoj.
O jei reiks kovoti,—
už laukus laisvuosius
prakalbės šautuvus kumečio rankoj.

6.

Į Lietuvos plačius laukus išeina minios—
piliečiai didelės, laisvos socialistinės tėvynės.
Tą seną, šimtmečiais sunkių dienų išartą,
paimti į tikras rankas nors kartą.
Paimti žemę, mylimą ir brangią,
ir užauginti javą lig padangių.
Išeina mažžemiai, kumečiai, bežemiai,
nes žemė jų—jie prakaitu sulaistė žemę.
Jų rankos tvirtos, didelės, plieninės,
ir niekam, niekuomet jie neužleis tėvynės.
Virš žemės plevėsuoja vėliavos raudonos,
Tarybų Lietuva augins laisviems piliečiams
duoną. A. Rūkas.

MARKSIZMAS IR DARVINIZMAS

EM. JAROSLAVSKIJ

Pirmieji šūviai

Praėjo jau beveik visas šimtas metų, kai didieji komunizmo pagrindų kūrėjai, Marksas ir Engelsas, pradėjo vystyti revoliucinę savo teoriją, dialektinio ir istorinio materializmo teoriją. Šiai revoliucinei teorijai priklauso svarbiausias vaidmuo padarant labiausiai kapitalistinio pasaulio nuskriaustą ir eksploatuojamą klasę—proletariatą—galingiausią jėgą, pakeičiant visą žmonijos visuomenę.

Apie tuos laikus, tame keturiasdešimtmetyje, pradėjo veikti ir anglų gamtotyrininkas Karolis Darvinas, 1842 ir 1844 metais apmetęs pagrindinius gamtinės gyvulių ir augalų atrankos, kaip pagrindinio organiškojo pasaulio išsivystymo, bruožus, teoriją. Pradedant keturiasdešimtaisiais

CHARLES DARWIN

KARL MARX

metais, K. Darvinas kaupė, tvarkė didžiulį kiekį faktų, stebėjimų, surinktų savo kelionėje „Bigl“ laivu, ir 1859 metais išleido genialųjį savo kūrinių—*„Rūšių Kilmė Gamtinės Atrankos Keliu arba Prisaikantčiųjį Giminių Išsilaikymo Kovoje už Gyvenimą“*. Šio veikalas pasirodymas 1859 metų lapkričio 24 d. sudarė istorinę mokslo išsivystymo kelyje gairę.

Pasisekimas, kuris šiam veikalui teko, aiškina mas tuo, kad Darvino atradimas visų pirma apvertė viršum kojomis gausybės antimokslinių pažiūrų, dar gana stipriai besilaikiusių moksle. Tas faktas, kad pirmoji veikalas *„Rūšių Kilmė“* laida buvo išgraibstyta per vieną dieną, yra įrodymas,

kaip buvo pribrendęs tokio mokslinio perversmo reikalas.

Tais pat 1859 m. pasirodė Karolio Markso veikalas *„Prie Politinės Ekonomijos Kritikos“*. Tai buvo genialūs *„Kapitalo“* apmatai, to baisiojo šovinio, K. Markso paleisto į buržuazijos galvą, kaip apie *„Kapitalą“* sakė Fridrichas Engelsas. Šio K. Markso veikalo pasirodymas pažymi 1859 metus kaip didžiausių mokslo atradimų metus.

Savo veikle *„Kas tai yra Liaudies Draugai“* Leninas rašė:

„Kaip Darvinas padarė galą pažiūrai, kad gyvulių ir augalų rūšys nieku tarp savęs nesusietos, atsitiktinės, *„Dievo sutvertos“* ir nekintamos, ir pirmą kartą biologiją pastatė ant pilnai mokslinio pagrindo, nustatęs rūšių kitimą ir jų pavaldumą,—taip lygiai Marksas padarė galą pažiūrai į visuomenę kaip į mechaninį individų agregatą, prileidžiantį visokią kitimą tiktai pagal valdžios valią (arba, vis viena, pagal visuomenės ir vyriausybės valią), atsirandančios ir kintančios atsitiktinai ir pirmą kartą sociologiją pastatė ant mokslinio pagrindo, nustatęs visuomeniškai ekonominės formacijos sąvoką, kaip gamybinių santykių duomenų visumą, nustatęs, kad tokių formacijų išsivystymas yra gamtiškai istorinis procesas“ (Leninas, I tomas, 62—63 puslapis).

Marksas ir Engelsas ne kartą yra pažymėję milžinišką Darvino teorijos reikšmę ne tiktai tirti gamtos reiškinius, bet ir žmonijos visuomenės istorijos reiškinius.

Tokiu būdu, Darvinas atidengė organiškosios gamtos išsivystymo įstatymus, o Marksas atidengė visuomenės išsivystymo įstatymus.

Šiuo abu atidengimus savo jėga ir reikšme galima lyginti su tuo mokslo perversmu, kurį Kopernikas padarė moksle apie visatą—astronomijoje—16-tam amžiuje.

Marksistinės Teorijos Pagrindai

Čia prisiminsiu pagrindinius marksistinės teorijos bruožus, apie kuriuos Leninas rašė: „Markso mokslas yra visagalis, nes jis tikras. Jis pilnas ir lytingas (stroinij) ir žmonėms duoda vienalytę, nesusitaikomą su bet koku prietaringumu, su bet kokia reakcija, su bet kokia buržuazinio jungo pasaulėžiūra. Jis teisėtas paveldėtojas viso, ką žmonija 19-tam amžiuje, per kokių filosofiją, anglų politinę ekonomiją ir francūzų

socializmą, yra sukūrusi geriausio" (*Leninas*, XVI tomas, 349 puslapis. "Trys šaltiniai ir Trys Dalys Marksizmo").

Po mirties Markso ir Engelo, Lenino ir Stalino išvystytas marksizmas sudaro darbininkijos sąjūdžio visame pasaulyje teoriją ir programą.

Materijalistinis Markso mokslas todėl būtų eksperimentatoriškųjų klasių ir buržuazinio jų mokslo buvo taip nesusitaikomai nedraugingai sutiktas, kad šis mokslas nušlavė bet kurias pastangas įrodyti, kad esamoji klasinė visuomenė esanti ne-kintama, nustatyta Dievo. Istorinis materializmas parodė, kad visuomenė nepaliaujamai kinta, kad viena visuomeninio būvio forma, priklausomai nuo gamybos būdų, nuo pragyvenimo priemonių gavimo būdų, nuo medžiaginių gėrybių gamybos būdų, pasikeičia kita forma. "Gamyboje,—sako Marksas,—žmonės veikia ne tiksliai gamtą, bet ir vieni kitus. Jie negali gaminti patys nesusiįngdami tam tikru būdu bendram darbui ir tarpusaviam savo gamybos pasikeitimui. Kad galėtų gaminti, žmonės įeina į atitinkamus ryšius ir santykius, ir tiksliai per šiuos visuomeninius ryšius ir santykius susidaro jų pažiūra į gamtą, susidaro gamyba" (K. Marksas ir F. Engelsas, V t., 429 pusl.).

Kiekvieno būtų istorinio momento gamybos būde, visuomenės ekonomikoje marksizmas mato raktą išmokyti visuomenės išsivystymo istorijos įstatymų. Tačiau gamybinės jėgos nuolat kinta, o drauge su tuo kinta ir gamybiniai santykiai, tuo tarpu klasinėje visuomenėje vystymasis vyksta esant giliems antagonistiniams priešingumams, išsiskaidymams ypač tuo, kad gamybiniai santykiai savo išsivystyme ir augime atsilieka nuo gamybinių jėgų augimo ir išsivystymo. Dėlto visuomeninėje santvarkoje įvyksta kitimų, ir istorijos laikais mums yra žinomi penki pagrindiniai gamybinių santykių tipai: pirmykštis bendruomeninis, vergų valdomasis, feodalinis, kapitalistinis ir socialistinis. Atitinkami gamybinių santykių išsivystymo pakitimai, anksti ar vėlai priveda prie atitinkamų gamybinių santykių pakitimų ir išsivystymo. Šis išsivystymas paprastai įvyksta revoliuciniu senųjų gamybinių santykių nuvertimu ir įsitvirtinimu naujų.

Turėdami visa tai prieš akis, Marksas ir Engelsas organizavo, jungė, švietė ir auklėjo pačią revoliucingiausią kapitalistinę visuomenės klasę —proletariatą, kūrė visaprasaulinę darbo partiją —proletariatą internacionalą, kūrė šios partijos programą, kurią 1847 metais suformulavo "Kommunistiniame Manifeste", nustačiusiame pagrindinius darbininkų klasės reikalavimus. Turėda-

mi šį mokslą prieš akis, jo pagrindais Leninas ir Stalinas teoretiškai išdirbo visus pagrindinius revoliucijos klausimus, naujaisiais laikais—imperializmo laikais—sukūrė darbininkiskąją bolševikų partiją, kuri išplėdė didžiausią istorinį uždavinį: nuvertė carizmą, nuvertė kapitalistų ir darbininkų valdžią ir sukūrė pirmąją pasaulyje socialistinę visuomenę.

Darvino Pasitarnavimas

Darvinas buvo toli pasitraukęs nuo socialinės kovos, o dar toliau nuo revoliucinės kovos. Jis pats niekad nemanė, kad jo teorija galėtų pagimdyti tokį sąjūdį moksle, galėtų turėti tokias revoliucines išvadas. Kaip dauguma anglų, Darvinas buvo religiniai išmokslingas ir išaukštas.

Seniau mokyklose mus mokindavo, kad Dievas sutvėrė dangų ir žemę į šešias dienas. O kapitalistinių kraštų mokyklose dar ir šiandien tebe-mokoma tokia "gamtinė istorija". Tos gi teorijos apgynimui pakyla daugybė mokslininkų, kuriuos Leninas teisingai pavadino diplomuotais klerikalizmo lekajais. Savo laiku bet koks bandymas užginčyti šią biblišką teoriją, kaip žinote, vedavo prie žiauriausio persekiojimo, primetimo bedievystės, Dievo įžeidimo ir prie nubaudo net su- deginimo ant laužo.

Darvinizmo didžiausias pasitarnavimas buvo tame, kad jis sunaikino kuniginį-teologinį supratimą apie gamtą, sudaužė visas pasakas apie tai, būk visus gamtoje organizmus sutvėręs vienu veiksmu koks ten nematomas ir nežinomas "suvirtojas". Darvinas sudaužė teologinį supratimą apie gamtą ir sykiu tą visą sutvėrimo teoriją. Vienok gi tik keletas dešimtmečių prieš pasirodymą Darvino teorijos didžiausi tų laikų gamtininkai, kaip Charles Bonnet ir Linnaeus, žiūrėjo į visas gyvūnijos ir augmenijos veisles ir šeimas kaip į sutvurtus ir amžinai pastovius dalykus. Buvo neuita taip toli, jog Bonnet savo išvedžiojimuose apie vabalus savo "naturalinių buvybių" sistemom įdėjo ir tokias "naturalines buvybes" kaip serafinais ir cherubinais!

Negalima, žinoma, teigti, jog nebuvo pereina-mųjų laipsnių moksliniame išsivystyme tarp Bonnet ir Linnaeus supratimo ir Darvino supratimo, arba kad Darvino teorijos būtų buvęs netikė-tas persokimas mokslo pasaulyje. Darvino idė-jos, kaip mes žinome, turėjo savo pirmtakūnus idė-jose garsių mokslininkų—Saint-Hillaire, Lamarck ir geologo Lyell.

Darvino pasitarnavimas mokslui susidėjo iš to, kad tada, kai klerikalizmas vyravo gamtinio- uose moksluose, jis drąsiai ėjo prie išrišimo to-

kių problemų tokiais būdais, kurie privertė tuoliausius mokslininkus pasitraukti. Darvinas išdrįso pareikšti, kad jis atmeta supratimą apie sutvėrimą pasaulio per kokią ten viršgamtinę butybę.

„Tas, kuris nepasitenkina žiūrėti, kaip laukinis, į gamtos apsiereikšimus kaip nesurištus (padrikus)—rašė Darvinas—nebegali tikėti, kad žmogus yra vaisius atskiros veiksmo (suvėrimo). Jis bus priverstas pripažinti... kad viskas aiškiausiai verčia prie išvados, jog žmogus yra išsivystęs su kitais mamaliniiais gyvūnais iš bendrosios pirmtakunystės“ (*„Žmogaus Atsiradimas“*).

Darvinas įrodė, kaip per evoliuciją, per išlikimą tinkamiausio gamtoje, kaip per gamtinį parinkimą vienos ar kitos įvairybės pobūdžių, tinkamiausių išlikimui vienos ar kitos veislės, visas organizmus pasaulis išsivystė iš paprasčiausių organizmų. Jis įrodė, kaip ant aukščiausio organizmo pasaulio išsivystymo kopėčių laipto, tarpe aukščiausia išsivysčiusių gyvulių, pasirodė gyvūnas „homo sapiens“—žmogus.

Priešingai teorijai Lamarcko ir jo pasekėjų, kurie evoliucijos priežastis tematė įvairiavime, tiksliai išlaikinėję aplinkos įtakoję, Darvinas įrodė didžiausią pamatinę, nulemiamą svarbą gamtinio parinkimo. Jis sakė: „palyginamai galima sakyti, jog gamtinis parinkimas kasdien ir kas valanda, visam pasaulyje, atydziai peržiūrinėja mažiausius skirtumus-įvairumus, atmesdamas tuos, kurie netikę, palikdamas ir sudėdamas daiktan visus tuos, kurie yra geri; tykiausiai ir įtemptai dirbaujosi, kur ir kada tik proga pasiataiko, pagerinti kiekvieną organinę butybę ryšyje su jos organinėmis ir neorganinėmis gyvenimo sąlygomis“.

Darvinas dar neturėjo po ranka pakankamai medžiagos davimui pavyzdžio, kurio niekas negalėtų užginčyti, atsiradimo primityvio žmogaus. Tiksliai vėlesniam laikotarpyje atradimai—atradimas Javos žmogaus-Bezdzionės, Neaderthalinio žmogaus, Pildtovinio žmogaus, Cro-Magnon žmogaus ir pagaliau neseniai Sovietų Sąjungoje atrasto senovės žmogaus, įrodė, kaip stebėtinai sveika buvo Darvino teorija apie atsiradimą žmogaus.

Kaip Marksizmas ir Darvinizmas Buvo Sutikti

Jūs žinote, kad Markso mokymas senosios visuomenės buvo sutiktas su durtuvais. Apie tai Marksas ir Engelsas „Komunistų Manifeste“ rašė: „Vaidas slankioja per Europą—komunizmo vaidas. Visos senosios Europos jėgos su-

sivienijo šventam karui su šiuo vaidu: popiežius ir caras, Meternichas ir Gizo, francūzų radikalai ir vokiečių policininkai“.

Markso ir Engelo vardai tapo nepakenčiami visiems liaudies priešams, visiems eksploatatoriams, ir ši neapykanta (buržuazijoje) augo taip, kaip darbo žmonių tarpe augo meilė Marksui ir Engelsui, kurie darbo žmonėms tapo žvaigžde, keldrodžiu, vilčių švyturiu, kovos vėliava.

Lygiai taip pat buvo, kai 1859 m. pasirodė pagrindinis Darvino darbas—„Rūšių Kilmė“:—prieš Darviną sukilo ne tiksliai tiesioginiai reaktionieriai, kaip vyskupas Uilberforsas, bažnytininkai bendrai Darvino mokslą sutiko kaip religijos įžeidimą. Jie pajuto, kad šis mokslas gali palauzti krikščioniškąjį kunigavos mokymą apie pasaulio sukūrimo mechaniką. Jie pajuto pavojų savo egzistavimui, smūgį teologijai. Jie paskelbė karą šiam kūriniui, kurį pats Darvinas juokaudamas pavadino „šėtono evangelija“.

Reikia tiksliai įsivaizduoti šundieviotiškai maldingąją Angliją, kurioje biblinis atvėrimas buvo laikomas—ir dabar dar labai laikomas—vienu iš svarbiausiųjų žmonijos visuomenės ramsčių.

Ir štai šiame krašte pasirodė didžiojo gamtininko veiklas, kuris gamtos moksle daro perversmą tuo metu, kai tuo pat metu pasirodo veiklas komunizmo pagrindų grindėjo, „raudonojo daktaro“,—kaip buvo vadinamas Karolis Marksas,—suformulavusio žmonijos visuomenės išsivystymo įstatymus.

Rusijoje visa švietėjų literatūra darvinizmą įvertino kaip labai rimtą mokslo atradimą. Karščiausių rusų mokslininkų tarpe darvinizmo šalininku buvo Timiriazovas. Daugumas rusų mokslininkų stojo už Darviną. Pats Darvinas pastebė, kad jaunųjų rusų mokslininkų tarpe jis rado karštų savo mokslo šalininkų.

Timiriazovo straipsnis „K. Darvinas ir K. Marksas“ iššaukė reaktionierius prieš Darviną, jo mokslą ir jo pasekėjus. Žinomas reaktionierius kniazis Meščerskis apie Timiriazovą rašė: „Petro akademijos profesorius Timiriazovas už valdžios pinigų iš gamtos gena dievą“. Timiriazovą pradėjo persekioti, o jį persekiojęs akademikas Koržinskis už tai gavo net piniginių atlyginių iš „asmeninės jo didenybės kanceliarijos“.

Darvinizmo istorija parodo, kad su šiuo materialistiniu mokslu, pervertusiu teologiją viršun kojomis, kovojo ne tiksliai dvasininkijos atstovai, bet kad antidarvinizmas buvo ir yra idėjinės reakcijos ginklas visame kapitalistiniame pasaulyje. Priešdarvinistinės idėjos ir dabartiniam moksle išreiškia reakcines sroves.

Žinoma, darvinizmo negalima tapatinti su dialektinio materializmo mokslu. Bet visas tolimesnis mokslo vystymasis apie gamtą ir visuomenę marksizmo grindėjų veikaluose parodė, kad darvinizmas yra puikiausias dialektinio materializmo gamtotyroje pamatuotojas. Rankose mokslininkų, sudorėjusių materialistinę marksistinę dialektiką, Darvino mokslas yra galinga priemonė žmogaus reikalams gamtą pertvarkyti.

Marksas ir Engelsas sakė, kad senasis mokslas šiaip taip visatą aiškino. Naujojo mokslo tikslas yra šį pasaulį pakeisti. Didysis Markso—Engelso—Lenino—Stalino mokslas ir yra tas mokslas, kuris ne tik išaiškina istorinius žmonių visuomenės procesus, žmonių gyvenimo kitimus, bet ir moko, kaip žmonijos visuomenę pakeisti, kaip patikrinti tos visuomenės santvarkos—komunizmo—viešpatavimą, kuris yra sąlyga, kad harmoningai būtų išvystyti visi gabumai, visos jėgos, visi žmogaus prigimties savumai.

Verta dar sustoti ties klausimu apie šoksnius. Yra žinomas Darvino pareiškimas, kad gamta šoksnį nežino. Tuo jis norėjo pabrėžti vystymosi nuolatinumą, nenutrūkstamumą. Dėlto Darvino priešrinkai kaltina jį nerevoliucingumu, net jo teoriją vadina antirevoliucingumu.

Tikrai, Darvino darbuose jūs nerastite gamtos revoliucijos. Tačiau pats Darvinas laiške Grejui rašė, kad nieko negalys pasakyti prieš egzistavimą staigų ir gilių pakitimų, kurie tuo pat metu būtų naudingi gyvenimui ir būtų perduodami pavaldumu. Engelsas "Antidiuringe" nurodinėjo jį tai, kad organizmai pasaulyje šoksniai atsitinka vis rečiau ir mažiau pastebimi. Bet vis dėlto esant visam perėjimų iš vienos formos į kitą nuoseklumui, kiekvienas toks perėjimas vis dėlto lieka šoksniu, lemiamu toks posūkiu. Šia prasme Darvino mokslas ne tikai nesipriešina dialektiniam mokslui apie šoksnius, bet šiam mokslui duoda labai rimtą pagrindą.

Marksistai ir Darvinizmas

Nepaprastai įdomu, kaip komunizmo pagrindų kūrėjai vertino Darvino mokslą. Savo darbuose, savo susirašinėjimuose Marksas dažnai remiasi Darvinu. 1861 metais, rašydamas Lasalui apie "Rūšių Kilmę", Marksas sako: "Labai didelę reikšmę turi Darvino darbas; jis man tinka kaip gamtamokslinės istorinės klasių kovos pagrindas. Tenka, žinoma, taikytis prie angliškai grubios dėstymo manieros. Bet, nežiūrint visų jos trūkumų, čia pirmą kartą suduotas smūgis ne tikai "teologijai" gamtos mokslų srityje, bet ir empyriškai išaiškinta racionalioji jo reikšmė" (K.

Marksas ir F. Engelsas, XXV tomas, 377 puslapis).

Marksas ir Engelsas Darvino mokymą kritikavo; jie matė jo trūkumus. Vienas stambiausių Darvino mokslo trūkumų buvo tas, kad jis labai didelę reikšmę skyrė Maltuso mokymui apie gyventojus.

Kritikuodamas Darviną už jo susidomėjimą maltuzianizmu, Engelsas tuo pat metu pažymi, kad įstatymai, kurie reguliuoja gyvulių ir augalų dauginimąsi, iš esmės skiriasi nuo įstatymų, kurie reguliuoja žmonių dauginimąsi. Laiške Lavronui Engelsas pažymi, kad buržuaziniai mokslininkai gali įsikibti į šią Darvino mokslo klaidą; iš tikrųjų taip ir buvo: reakcininkai kai kada pasiremavo Darvinu, vykdydami priemones, nukreiptas į tai, kad būtų pablogintos masių gyvenimo sąlygos.

Engelsas parodė, kad kai eina kalba apie žmogų, apie žmonių visuomenę, tai būtinai reikia turėti prieš akis tuos visus giliausius pakitimus, kurie yra sukurti pačio žmogaus, tą dirbtinę aplinkumą, kuri išskiria kiekvienos žmonių visuomenės egzistavimą iš visos kitos gamtos.

Rašinyje "Darbo Rolė Beždžionės Žmogumi Pakitimo Procese" Engelsas parodo pavyzdžius, kaip dirbtinė aplinkuma, pačio žmogaus sukurta, jį skiria nuo viso kito gyvybių pasaulio. Lauke siaučia audra, pila lietus, o mums tas niekis: mes apsaugoti namų sienomis ir dangčiu; atėjo naktis ir visą gamtą apsupė nemaloni tamsa, bet mes jos nepastebime: mes elektros apšviestoje salėje; pavargo kojos, mes sėdamės į tramvajų; matymas nusilpo, bet mes naudojames akinais. Šių pavyzdžių kiekį galima padidinti ligi begalybės, galima juos imti ir iš miesto ir iš kaimo gyvenimo. Vyžos ir kailiniai, lūšna ir krosnis, balana ir lempa, arkliai ir akečios, kirvis ir piūklas, portretas ir knyga, kobzario bandura ir virtuozų rojalis—visa tai yra žmogaus sukurtoji dirbtinė aplinka. Naujagimio lopšelis—tai dirbtinė aplinka, ir karstas, kuriame numirėlis laidojamas kapuose,—taip pat dirbtinė aplinkuma. Pradedant pirmuoju gyvenimo riksmu ir baigiant karsto lenta žmogus ir vieno žingsnio negali žengti, kad jo nesuptų dirbtinė aplinkuma.

Darvinui priklauso tas neginėjamas nuopelnas, kad jis daugybę pavyzdžių parodė, jog paveldėjimo būdu perduodamos tos gerosios savybės, kurios rūšims išsidirba kovoje už būvį. Žinoma, žmogaus kova už būvį—kadangi jis pats sugebėjo sukurti dirbtinę aplinkumą—iš esmės skiriasi nuo gyvulių kovos už būvį.

Marksas ir Engelsas Darviną ypač vertino už tai, kad jis, pasirėmęs daugybe gamtiškai istorinės mokslo medžiagos, pagrindė mintį, jog išsivystymas gamtoje, kaip ir visuomenėje, veda prie naujų, tobulesnių gyvenimo formų susidarymo. Apie tai Marksas 1867 metų gruodžio 7 d., dėl Mejerio knygos, rašė Engelsui: „Įrodinėdamas, kad dabartinė visuomenė, iš ekonomiškos pusės, savyje turi naujos, aukštesnės formos pradų, jis tikrai parodo socialinėje srityje tą patį nuoseklų vystymosi procesą, kurį Darvinas įrodė gamtos srityje“ (XXIII t., 483 pusl.).

Žinoma, ir Marksas ir Engelsas Darvino mokslą nelaikė išbaigtu. Engelsas rašė, kad šiai teorijai ateityje teks dar labai kisti.

Marksas, kai klausimas liečia netikėtai gyvulių pasaulį, bet ir žmonių visuomenę, dažnai remiasi Darvinu.

1873 metais didžiajam gamtotyrininkui Marksas pasiuntė pirmąjį savo „Kapitalo“ tomą. Atsakymo gavo šį laišką:

„Dėkoju jums už pareikštą man pagarbą, išreikštą jūsų didžio darbo „Kapitalo“ prisiuntimu. Visą širdimi trokščiau, kad geresnis gilių ir svarbių visuomeninės ekonomijos klausimų supratimas darytų mane daugiau šios dovanos vertą. Nors mūsų tyrimų sritis viena nuo kitos taip toli yra, aš vis dėlto esu įsitikinęs, kad mes abu vienodai stengiamės skleistį žinojimą, ir šis žinojimas, galų gale, patarnaus žmonijos labui. Gerbiąs jus ir ištikimas jums Čarlz Darvin“.

Marksizmo ir Darvinizmo Laidotojai

Žymi dalis buržuazinių mokslininkų atvirai pasisako prieš darvinizmą, o kita dalis stengiasi darvinizmą falsifikuoti, stengiasi išnaudoti jį įvairioms buržuazinėms socialinėms teorijoms pateisinti.

Taip vadinamieji „socialiniai darvinistai“ Lange, Kid, Cigler, dalinai Hekel, Fišer, Osborn ir kiti naudojo darvinizmą įrodyti, kad viešpatavanti klasė—tai labiausiai gabūs visuomenės elementai, susidariusieji kaip tiksliai biologinės atrankos keliu. Šie „socialieji darvinistai“ stengėsi įrodyti, kad komunizmas, kuris žmonių gyvenimo sąlygas stengiasi išlyginti, vedą į regimą ir barbariją.

Iš tikrųjų komunizmas kiekvieno žmogaus gyvenimo lygį stengiasi pakelti ligi aukščiausio laipsnio; komunizmas, būtent, aukščiausioje savo išsivystymo stadijoje stengiasi kiekvienam žmogui patikrinti pagal jo reikalus ir numato, kad žmogus galėtų dirbti pagal savo gabumus; komunizmas—ši aukščiausioji žmonijos išsivystymo

forma—patikrina visapusišką harmoningą kiekvieno individo išsivystymą.

Prof. Timiriazovas, rašydamas apie darvinizmą, pasakė: „Kas kalba už šią teoriją?—Visa. Kas kalba prieš ją?—Niekas. Ko iš jos galima laukti?—Daug ko...“

Juo labiau save pateisino Markso ir Engelo mokslas, kurį išvystė Leninas ir Stalinas. Visas žmonijos visuomenės išsivystymas kalba už šią teoriją. Prieš ją gali būti ir yra iškeliama tiksliai antimokslinė teorijos, vien tiksliai eksploatacinių žmonių neapkentųjų pastangos. Žmonija mato, ko iš tokios teorijos galima laukti, žmonija mato, kaip šeštoje pasaulio dalyje, nežiūrint visų kovos sunkumų, mažiau, negu per ketvirtą amžiaus bendrai įkurta neklasė socialinė visuomenė, panaikintas žmonių eksploatavimas ir sudarytos išimtinės sąlygos beveik dviem šimtam milijonų Sovietų krašto žmonių vystyti harmoningą gyvenimą. Todėl būtent, kad tokia milžiniška yra marksizmo ir darvinizmo reikšmė, todėl ir vienas ir kitas mokslas buržuazinės visuomenės yra persekiojamas.

Aš neturiu reikalo čia nurodinėti nesuskaitomų kovos su marksizmu pavyzdžių. Net kartą jau buržuaziniai mokslininkai „laidojo“ marksizmą, o marksizmas gyvas ir užkariauna vis naujas ir naujas veikimo sritis.

Ryškiausi pavyzdžiai, kaip mūsų laikais yra galimas atviras darvinizmo persekiojimas, kaip antidarvinizmas yra daromas reakcijos vėliava, yra teismo procesas Jungtinėje Amerikos Valstybėse, įvykęs 1927 m. rugsėjo 9 d. prieš mokytoją Skopsą—taip vadinamasis „beždžioniškasis procesas“. Besikalbėdamasis su pirmąją amerikiečių delegacija 1927 m. rugsėjo 9 d. draugas Stalinas pasakė, kad „tokie procesai, kaip Amerikoje, kur neseniai nuteisė darvinistus, pas mus negalima, nes partija visomis jėgomis palaiko ir gina mokslą.“

Arktikoje Darosi Šilčiau

Sovietų mokslininkai surinko gausią medžiagą, iš kurios matyti, kad mes esame tikrai įdomaus reikškinio liudininkai: šiaurės pusrutulyje pastebimas aiškus klimato atšilimas. Ryškiausias atšilimas per paskutiniuosius 20 metų vyksta Arktikoje.

Pastebėta, kad oro temperatūra „Siedovo“ plaukiojimo metu, pradedant 1938 metų lapkričio mėnesiu ir baigiant 1939 metų balandžio mėnesiu, pasirodė šešiais laipsniais aukštesnė, negu atžymėtoji „Framo“ ekspedicijos prieš 44 metus.

KAIP SUTVERIAMI NAUJI AUGALAI

J. E. GUŽAS

Kaip augalų veislę pagerinti? Kaip išvystyti naujus augalus? Šių dienų biologams tokie ir jiems panašūs klausimai nėra svetimi, nežinomi. Jie grynai moksliniais tyrimais paremti. Jiems lemta tobulėti toliau.

Lėtas evoliucijos kelių gerėjimas augalų veislių trukdė ekonominės būklės pirmynžangai, gimdė naujas gyvenime problemas, kurios ir sudarė sąlygas naujų priemonių įieškoti, kaip gamtą apeiti bei paraginti. Gal būt nei viena mokslo šaka nesueikvojo tiek energijos biologams, kiek ši. Augalai yra tyrinėjama nuo nepamenamų laikų. Sąvoka apie augalus vystėsi lėtai nuo vienos pergalės prie kitos iki pasiekė šių dienų aukštumos.

Mes dažnai pastebime literatūroje aiškinant apie gerinimą augalų veislių. Tačiau ar paklausime savęs, kaip gerinimo būdai buvo atsiekti? Kas atsitiktų, jei nebūtų rūpinamasi veislių pagerinimu?

Gerinimas Augalų Veislių

Augalai turi natūralę tendenciją tobulėti, nuoltiti nuo "mama" ar "papa" žiūros. Jų tokia ypatybė mąstantį žmogų akstina susidomėti tuomi, surasti priežastį, kodėl augalai kinta? Kad nušvietus šį gamtos pasireiškimą, mes čia kiek apsistosime ir kalbamą klausimą paanalizuosime.

Besimainymas.—Augalai daugelyje atsitikimų įvairuoja, nutolsta nuo tėvų žiūros dėl sąlygų pasikeitimo, bet neigema naujų charakterių. Mes linkę manyti, kad nauja veislė išsivystė, bet darant tyrimus, to negauname.

Įrodymui imkime du grūdų vienos kokios veislės: vieną pasėkime į trašią, tinkamą žemę, o antrą—priešingai ir skirtingame klimate. Vaisius ir pats augmuo bus nepanašūs vienas į antrą. Nežinant istorijos jų, manytum, jog tai ne ta veislė.

Dabar imkime minėtus skirtingus grūdus ir pasėkime į tokią žemę, kur trašumas, šviesa ir kiti patogumai abiem vienodi. Kas atsitiks? Išaugo labai panašūs į vienas antrą, "kaip du žirniai." Kodėl taip atsitiko? Todėl, kad veislės pagrindiniai elementai išliko nepakeisti augant skirtingose sąlygose, gi augdami tose pačiose sąlygose vėl išlaikė veislės žiūrą ir formą.

Kuomet skirtumas tarpe dviejų grūdų atsitinka iš priežasties skirtingų auklėjimo sąlygų, praktiška svarba yra surasti, kaip auginti augalus, kad gauti pageidaujamus rezultatus...

Išsigimimas.—Augalas kartais pasirodo labai skirtingas, nepanašus į tėvus. Tokis staigus nutolimas nuo savo veislės žiūros yra vadinamas išsigimimu, o pats augmuo išsigimėliu, jei antru kartu irgi duoda tokius pat vaisius.

Biologai teigia, kad staigi atmaina tarpe augalų pareina nuo biologinių permainų cėlių branduolio medžiagoje einant apsisėsimui aktui. Hugo de Vries, holandas mokslininkas, pirmas buvo, kuris pastebėjo išsigimėlius.

Išsigimimas yra įgimtas ir turi didelės ekonominės svarbos, nes pageidaujamus išsigimėlius

LUTHER BURBANK

galima naudoti naujai sėklai augalų ar gyvulių. Tiesa, šių dienų mokslas daugiau vertina kryžveisinį veislių gerinimo procesą, nes šis procesas yra geriau užtikrintas.

Kryžveisimasis.—Šis procesas įvyksta apveisiant dviejų skirtingų augalų cėles—vyro ir moters žiedų. Tokis augalų apveisimo būdas vadinamas veislių kryžavimo procesu. Augalas taip apveistas gali duoti vieną vaisių panašų į vieną tėvų, kitą į antrą, dar trečią visai skirtingą. Kodėl esti vaisių, skirtingų nuo tėvų?

Kaip biologai teigia, gali būti viena šių priežasčių: pasikeitimas sėklų cėlėse veisinių elementų, ar susimaišymas abiejų tėvų charakterių. Jie nėra žuvę, laikosi pasyviai iki antrai ar vėlesnei gentkartei, kuomet gi dominuojanti charakteriai anksčiau pasireiškia. Kada pasirodo keista veislė, tai ji paeina iš esamo pasyvio charakteriaus sėklų. Tokis naujas vaisius, augalas, jei pasikartoja iš gentkartės į kitą, skaitosi naujos veislės augalu.

Genetistai šiuo procesu augalų veislę gali pagerinti ar naują išvystyti. Jis šiais laikais visame plačiame pasaulyje yra praktikuojamas aug-

menų ir gyvulių veislės gerinimui ir naujų vystumui.

Paveldėjimas Charakterių

Mendel'is, austras dvasiškis (1822-1884), buvo labai pamylęs gamtos mokslus. Jis susidomėjo augalų veislių gerinimu. Tyrė įvairių spalvų žiedais žirnius, veisė kryžianiniai ir patenkinančius rezultatus gavo. Jis bandė eilę eksperimentų ir visuomet gavo pirmą gentkartę augalų skirtingų nuo tėvų, tai yra: baltą žiedą apveisė su raudonu, pirmą gentkartę visų žiedų buvo rausvais žiedais. Visus vaisius apveisė jų pačių sėkla. Vaisiai turėjo: raudonus, baltus ir rausvus žiedus. Dabar kiekvienos spalvos vaisius vėl leido apsi-veisti jų pačių sėkla. Gavo įdomius rezultatus: raudonažiedžiai žydėjo raudonai; baltažiedžiai baltai; o rausvažiedžiai turėjo trijų varų žiedus, būtent: baltus, raudonus ir rausvus. Kodėl pastarieji taip maišytos spalvos? Įdomus klausimas, bet dėl vietos stokos nesigilinsime į jį.

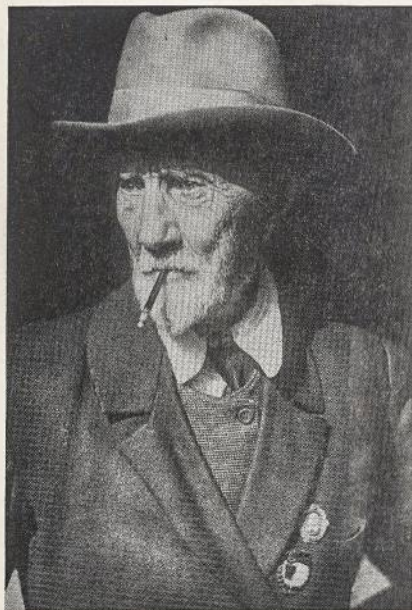
Jis ėmėsi kito įdomaus eksperimento—sumanė iširti, ar negalima žirnių grūdus pakeisti iš vienos į kitą formą. Paėmė geltonos varos apvalius žirnius ir žalios spalvos raukšlėtus. Šių augalų žiedus kryžianiniai apveisė. Maišyto "kraujo" vaisius davė geltonus didelius žirnius ir ilgos virkšės uzaugo. Visus išauginęs leido apsi-veisti tarpe savęs. Gavo: švelnius geltonus žirnius, raukšlėtus geltonus, švelnius žalius ir raukšlėtus žalius.

Mendel'is darbavosi per aštuonius metus su savo daržo žirniais ir paskelbė 1859 metais savo darbo vaisius. Visi tuo pat laiku buvo susirūpinę Darwin'o išleistu veikalu: "The Origin of Species by Means of Natural Selection" — kaip Darwin'as ją pats vadino, "Sėtono Biblija." Mendel'is jokios atydos negavo. Mirė nusi-vely. Jis tinkamai buvo įvertintas tik šešiolika metų vėliau, kada autoriaus kapas seniai buvo žalia vėlėna užžėlęs.

Sintetiški Augalai

Antras Mendel'io eksperimentas aiškiai parodo, kaip augalų charakterius sumaišyti, kaip atskirti ir kaip galima gauti naujų augalų bei vaisių. Sukryžiauvus dvi skirtingas gentis, pirmą gentkartę bus vienoda, bet antra labai maišyta iš visokių kombinacijų tėvų charakterių.

Genetistams tokis "kratyns" charakterių labai svarbus, nes jie gali pasirinkti tokį charakterį, kuris jų manymu geras, naudingas ir leisti apsi-veisti su kitu, turinčiu vieną ar daugiau gerų charakterių. Pasirenkant reikalingus charak-

IVAN V. MICHURINAS

terius ir apveisus kryžianiniai, pasidaro sintetiskas naujas augalas, tai yra, nauja kombinacija charakterių, kurie pageidaujami abiejų augalų ir sujungti į vieną augalą.

Sintetiskų augalų auginimas yra naudojamas pasekmingai kviečių veislės gerinimui ir daug kitų. Be to, šią metodą panaudojus galima išvystyti grūduose atsparą prieš *rust fungi* parazitus, prieš sausrą, šaltį ir kitokius gamtos nepalankumus. Pora metų atgal pasisekė išvystyti kviečių rūšį Kanadoje, kurios grūdų *rust* neliečia. Kaip duomenys teigia vien Jungtinėse Valstijose *rust* sugadina kviečių už apie 15 milijonų dolerių į metus, o kiek žalos padaro per visą platų agrikultūros pasaulį!

Mūsų Eros Genetistai

Mūsų era turi daug genetistų, tad čia nei nesimsime visus atžymėti; vien pasaulinio masto vieną, kitą prisiminsime.

Luther Burbank (1849-1926) yra aukščiausios pagarbos užsitarnavęs ne vien Jungtinėse Valstijose, bet ir kitur. Jis augalų veislių gerinimo srityje pašventė visą gyvenimą. Pradėjo savo darbą Lancaster, Mass., o vėliau persikėlė į Ca-

liforniją. Jis daug įvairių naujų veislių išvystė: bulvių, uogų, vaisių ir kitų. Jo naujais vaisiais apsejus laukus, derlius pakilo keleriopai. Ką jis gavo? Darbą? Buvo atsitikimų, kad jam ėmė 65,000 skirtingų augalų sueikvoti iki gavo vieną patenkinantį augalą.

I. V. Michurin, rusų žymusis genetistas (1855-1935), yra lyginamas su Burbanku. Jis irgi iš pat jaunų dienų įdomavosi gamtos paslaptimis apie naujų veislių augalų auginimą. Jo mažas uždarbis sulaukė jį nuo pašaukimo, bet jis skurdo ir dirbo, kiek išteklius leido.

Kada liaudis paėmė valdžią į savo rankas, Michurinui atėjo šviesesnės dienos. Jis gavo tinkamą aprūpinimą ir finansų vystymui savo tyrimo ant aukštesnės skalės.

Michurinas daugiausiai užsiimdavo čiepijimu augalų, gerinimu jų veislių perkryžiuojant augalus. Jo pastangomis buvo išvystyta keli šimtai skirtingų vaisinių medžių, naujos rūšies uogų ir kitokių vertingų vaisių.

Susilaukė gilios pagarbos iš Sovietų valdžios ir jaunės kartos biologų bei genetistų. Michurino mokslas giliai įsigyveno į jaunuosius mokslininkus ir bendrai į visų piliečių širdis.

AR NORITE BŪT JAUNESNIS?

Vartok Daugiau Vitaminų, Ypatingai Vitamino B

DR. J. J. KASKIAUČIUS

Visi vitaminai—*labai svarbūs* žmogaus sveikatos veiksniai. Be vitaminų negali apseiti netik žmogus, bet ir bile koks sutvėrimas.

Vitaminų išradimai ir tyrinėjimai, per keliolika metų, atidengė ištisus naujus horizontus medicinoje. Padėjo geriau suprasti maisto ir dietos svarbą daugely ligų.

Daug apie vitaminus surasta. Tūli jų net dirbtinai (sintetškai) pagaminami. Bet, be abejo, ateity dar daug įdomybių bus išaiškinta apie šituos *nepavaduojamus gamtinio maisto dėsnius*.

Jeigu žmogus nuolat gautum pakankamai vitaminų (ir mineralinių druskų) su savo kasdieniniu maistu, tai sau sveikas gyventum ir norėtum gyventi. Ot visa bėda ir yra ta, kad mes jų *neguename* pakankamai — nei tų vitaminų nei mineralų. O dėl jų stokos įvairių esti ligų. Tokių ligų, kad jų niekaip kitaip nepagydysi, kaip tik vartodamas vitaminus ir mineralus, natūraliai randamus *nesugadintame* maiste, ir dargi

imdamas, paskirtomis dozomis, dirbtinių vitaminų ir mineralų.

Maisto sąstatas dabar jau nebe tas, kaip kad seniau būdavo. Perdaug jau jis dailinamas, švarinamas, valomas, baldomas, dizinfektuojamas, kad galėtų ilgai išstovėti nesugedęs, kad būtų gardus, gražus ir patrauklus.

Daug kas pasirenka sau maistą sulig savo skoniu, valgo tik kas jam patinka, nors tai būtų ir netikęs, *denatūruotas* maistas, bile tik jam gardus. Maisto konservavimas, virinimas, fabrikavimo atima jam naudingumo dalį. Pienas daugumoje pasteurizuojamas; javiniai grūdai persmulkiai malami, valomi, košiami, chemiškai baltinami dujomis. Cukrus perdaug jau iškošiamas, dailinamas, baldomas. Mėsa apipiaustoma, atskirstoma, kad nebūtų kokių žarnalių, kremzlių, liaukų. Daržovių ir vaisių lupynos atmetamos šalin, atmetami ir grūdai bei sėklos. Daržovės, išvirus, nusunkiamos, o su ta sunka išsi-

meta žymi dalis esmingųjų vitaminų ir mineralinių druskų.

Ir taip žmogus valgai socialiai, prisivalgai ir net persivalgai—ir tuo patim tarpu dalinai *badauji*: negauni, kiek tau reikia, vitaminų.

Iš visų vitaminų mažiausiai mes gauname *vitamino B*, to paties svarbiojo, paties esmingojo gyvybės nesėjo. Vitaminas B yra ne vienui vienas, ne vienišas. Jis yra *sudėtingas mišinys*, kurio įvairios sudėtinės dalys turi savitos skirtingos reikšmės. „Vitamin B Complex“—mokslinis *vitamino B mišinio* pavadinimas.

Kai per ilgą laiką gauni mažai, nepakankamai vitamino B mišinio, tai pasidarai tikras ligonis, suklūta tau visi galai. Ir viduriai tau nemala, apetitas dingsta, įsigali sukietėjimas. Ir nervai esti subladoti, ligūstai aržūs, užeidinėja nervų gėlimas, stopas (neuralgija); ūpas esti prislėgtas, paniūręs,—„surūgęs, kaip devynios pėtyčios.“ Visas jauties netikęs, silpnas, greit priliesti, raumenis tau gelia arba net ir mėšlungis (plėštarankis) trauko. Oda pasidaro sausa, plona, plaišėja, dūžta, net opomis paeina, lyg būtų pelėsių ar kirminų išėsta. Plaukai esti sausi, ploni, greit pražyla arba nusmunka; nagai skyla, trupa, esti įdubę, lyg šaukštukas. Bendras gaivumas pasidaro menkas, menkas atsparumas prieš apkrečiamas bakterines ligas. Dar jaunas metais, o jau jauties ir esi pasenęs. Ankstyva senatvė žymiai sutrumpina jaunatvės žydėjimą ir pajėgumą.

Ne visi šitie ligūstumo pažymiai pasireiškia vienodam laipsny, kaip pasėka *vitamino B avitaminozo* (stokos). Kadangi vitamino B mišinys sudarytas iš kelerių skirtingų dalių, tai gali būti vienam permažai tokių ir tokių B-dalių, o kitam—kitokių. Sulig tais trūkumais skirtingi esti ir B-avitaminozo pažymiai.

Jeigu per ilgesnį laiką mažai tegautum *vitamino B1* (thiamin), tai visų labiausiai sugestų tau nervai: išsivystytų *neuralgijos* (nervų gėlimai), *neuritai* (nervų įdegimai), net ir smagėninių plėvių įdegimai; dingtų apetitas, viduriai pasidarytų nepaslinkūs, tingūs ir tt.

Jeį permažai gauni *vitamino B2* (pirmiau vadinamo vitaminu G, paskiau—riboflavin), tai tave slogina blogas ūpas, bendras susmukimas, oda tau ima gesti, aižėti, storomis pleiskanomis paeina.

Jeį esti stoka *vitamino B3* (nicotinic acid—nikotinė rūkštis), tai oda da labiau sugenda—išsiritulioja *pelagra* (pellagra). Oda pasidaro tamsiai ruda, sausa, pašiurusi, lyg kad sriegaais pajęsi, suplaisęjusi, sugargažęjusi. Labiausiai tai

pasireiškia abypusiai ant rankų, apie alkūnes, ant kojų, apie kelius, ant blauzdarkaulių. O kitur ant kūno oda išberia rudais šlakais, ypač kur siekia saulę. Žmogus pasidarai išbales, mažakraujingas, suklūres. Proto pajėgumai menkėja, kartais daeina iki visiško pamišimo (psichozos). Liežuvis esti ištinęs, raudonas, burnos vidus išgedęs. Lūpos iš kamų suaižėja, parudę, pašiurę. Viduriai esti netikę, paleidžia vidurius, pučia, puškuliuoja. *Vitaminų B4* ir *B5* stoka sukelia vėl savygų ligūstumų eile.

Vitamino B6 stoka taipgi savygai sugadina odą. Oda pasidaro plona, sausa, ruda, skaudi paliesti. Plaukai pražyla anksti arba pradeda slinkti kuokštomis.

Jeigu įvairių *vitamino B mišinio* dalių gauni mažokai, tai tokių griežtų pažymių tau gali ir nebūti. Užtat tu pradeda *pirma laiko senti*. Raukšlių tau vis daugyn atsiranda ant veido. Oda nustoja savo tėsłumo, minkštumo ir blizgumo; pasidaro plonytė, sausa, lyg kokia šikšna, šiukšti, pageltusi arba ruda.

Tūkstančiai vyrų ir moterų kur tai pirmą laiko susilaukia tokių senėjimo ženklų, jeigu per daug jau įsitikina didelių specialistų, profesorių žodžiais, būk čia Amerikoje su maistu bėdos nėra ir nesą reikalo rūpintis kokiais tai miglotais vitaminais, mineralais. Girdi, jų gauni, kiek tik tau reikia, su paprastais kasdieniniais valgiais.

Visa liūdna tragedija kaip tik ir yra ta, kad mūsų kasdieniniai valgiai, nors ir rūpestingai pasirenkami, turi permažai vitaminų ir neper daug mineralų. Ypač mažai gauname *vitamino B mišinio* (komplekso) ir mažokai *vitamino D*, kalkių, fosforo, geležies, iodo.

Tai dabar—kur gi gauti to gaivingojo, nepavduojamo, visų svarbiausio *vitamino B mišinio*? kame? kokiuose valgiuose?

Jo turi kiaušiniai, džiovintos bravoro mielės, kepenos (jagnos), ypač jautienos kepenos, javiniai grūdai—kviečiai, ypač kviečio daigai (*wheat germ*), griekiai. Po mažiau *vitamino B* turi batviniai, žirniai, pupos, riešutai, čerukai (rėžukai—*watercress*), špinatas, liesa jautiena, kiauliena, karvės širdis, lašiniai, pienas, morkvos, lašisa (*salmon*), grūčkų lapai, kopūstai, salotos, žyduoliai kopūstai (kalifijorai).

Tai, jei norite atrodyti ir jaustis jaunesniais, vartokite tokios rūšies valgių. Labai patartina imti ir dirbtinių vitamino preparatų: *vitamin B Complex—capsules or pills*, po keletą prie kiekvieno valgio. Patartina kiekvienam: ir jaunam, ir pagyvenusiam ir senyvam. Tai ne vais-tas. Tai papildomasis maistas.

(Tąsa nuo 118 pusl.)

"Kunigai, rabinai, popai ir ponai prarado Lietuvos žemelę rojų. Nuskriaustasis, paniektas žemutinis sluoksnius žmonių, kurie amžiais vergavo kunigams ir ponams, atbudo ir nusikratė galutinai vergijos jungą.

"Kas čia tokio baisaus ar blogo atsitiko, jei kunigas ir ponas turės sėti žirnius, sodinti bulves ir malkas skaldyti, kad iš prakaito savo sau gyvenimą padaryti, save praimaitinti, kad iš bado nemirti?!"

"Tad moterys ir vyrai, vieton sielotis, kas atsitiks su nariais nuverstos valdžios, ką jie valgs ir kur miegos,—stverkimės skaityti ir studijuoti supopuliarizuotas mokslinio turinio knygas, kurių yra lietuvių kalboje nemažai išleista. Tverkime ir remkime mokyk-

las jaunuoliams, kad pramokytų lietuvių kalbos, kad įgytų atsparumo ir nesiduotų taip greit išautėti." ("Vilnis," spalų mėn.).

D-ras Graičūnas nėra komunistas. Formaliai ir faktinai jis nei vienai Amerikos lietuvių srovei nepriklauso. Jis yra plataus masto liberalus kultūrininkas, švietėjas ir publicistas. Ne stebėtina todėl, kad visuomenės dirvoj jam tenka susidurti su *visom* mūsų lietuviško gyvenimo srovėm. Jis dirba visų lietuvių naudai, jam rūpi visų geras!

Labai daug būtų galima prirašyti apie d-rą A. L. Graičūną, kaip žmogų ir visuomenininką. Tačiau aš turiu baigti savo raštą. Baigdamas dar noriu pasveikinti mūsų gerbiama jubiliatą, sulaukusį tokio gražaus amžiaus ir nuveikusį tiek daug naudingo darbo. Visa širdžia linkiu jam dar daug metų dirbti jo pasirinktoje ir pamylėtoje srity!

STATEMENT OF THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, CIRCULATION, ETC., REQUIRED BY THE ACT OF CONGRESS OF MARCH 3, 1933

of SVIESA, published quarterly at Brooklyn, N. Y., for October 1st, 1940.

State of New York
County of Kings

Before me, a Notary Public in and for the State and county aforesaid personally appeared D. M. Sholomskas, who, having been duly sworn according to law, deposes and says that he is the business manager of the Sviesa and that the following is to the best of his knowledge and belief, a true statement of the ownership, management (and if a daily paper, the circulation), etc., of the aforesaid, publication for the date shown in the above caption, required by the Act of August 24, 1912, embodied in section 411, Postal Laws and Regulations, printed on the reverse of this form, to wit:

1. That the names and addresses of the publishers, editor, managing editor, and business manager are: Publisher American Lithuanian Workers Literary Assn., 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

Editor, Anthony Bimba, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

Managing Editor, Anthony Bimba, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

Business Manager, D. M. Sholomskas, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N.Y.

2. That the owner is: (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of the stockholders owning of holding one per cent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a firm, company or other unincorporated concern, its name and addresses, as well as those of each individual member, must be given.) American Lithuanian Workers Literary Assn., 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y., President, P. Pakalniškis, 70-42 Ct., Maspeth, N. Y., Secretary, D. M. Sholomskas, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y., Treasurer, O. Depsas, 62 Union Ave., Brooklyn, N. Y.

3. That the known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgagees, of other securities are: (If there are none, so state.) None.

4. That the two paragraphs next above, giving the names of the owners, stockholders, and security holders, if any, contain not only the list

of stockholders and security holders as they appear upon the books of the company but also in cases where the stockholder or security holder appear upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting, is given; also that the said, two paragraphs contain statements embracing affiant's knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in capacity other than that of a bona fide owner; and this affiant has no reason to believe that any other person, association, or corporation has any interest direct or indirect in the said stock, bonds, or other securities than as so stated by him.

D. M. SHOLOMSKAS,

Business Manager.

Sworn to and subscribed before me this 28 day of September, 1940.
(Seal)

LILLIAN COLWELL,

Notary Public.

Clerks No. 434.

Reg. No. 1061.

(My commission expires March 30, 1941.)